

SAVONIA

Opon oma ympäristö

Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentamisen malli
jatko-opintojen ohjauksessa ammatillisella toisella asteella

Hannele Valtonen

Opinnäytetyö

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Hyvinvointiteknologian koulutusohjelma (sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala)	
Työn tekijä(t) Hannele Valtonen	
Työn nimi Opon oma ympäristö: Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentamisen malli jatko-opintojen ohjauksessa ammatillisella toisella asteella	
Päiväys 11.5.2015	Sivumäärä/Liitteet 55
Ohjaaja(t) Pirkko Kouri	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) -	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinto-ohjaajan toiminta järjestyi 1970-luvulla, joten kaikki peruskoulun suorittaneet ovat saaneet muiden opintojensa ohella opinto-ohjausta. Opinto-ohjaajan työhön sisältyy oppimisen ohjaaminen ja toimintaympäristöjen kehittäminen. Opinto-ohjaaja suunnittelee, kehittää ja toteuttaa yksin ja yhteistyössä erilaisten toimijoiden kanssa opintojen ohjaukseen liittyviä tiedotus-, neuvonta- ja ohjauspalveluita. Tavoitteena on varmistaa laadukkaan ohjauksen saatavuus, hyvinvoinnin lisääminen, syrjäytymisen ehkäisy ja elinikäisen oppimisen tukeminen.</p> <p>Jatko-opintojen ohjaukseen vaikuttavat yhteiskunnassa ja koulutuksessa tapahtuvat muutokset sekä erilaisten verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö. Monet verkostot tuottavat nykyään paljon sähköistä materiaalia internetiin ja sosiaaliseen mediaan. Tässä työssä internetiä ja sosiaalista mediaa tarkasteltiin ympäristönä, jonka kautta haetaan globaalisti tietoa jatko-opintojen ohjaukseen. Sosiaalisen median sähköisiä välineitä tarkasteltiin myös opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön välineinä.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää opinto-ohjaajan jatko-opintojen ohjausta tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntäen. Työn lähtökohtana olivat opinto-ohjaajan työn kautta saadut kokemukset ja havainnot jatko-opintojen ohjauksen kehittämistarpeista, jotka liittyivät ohjauksessa tarvittavan tiedon muuttumisesta sähköiseen eli digitaaliseen muotoon. Tiedon digitalisoitumisesta johtuen työn tarkoituksena oli löytää kirjallisuuskatsauksen kautta opinto-ohjaajan jatko-opintojen ohjaukseen soveltuvia sähköisiä välineitä digitaalisen tiedon tallentamiseen, käsittelyyn ja jakamiseen.</p> <p>Työn tuloksena muodostui malli, jonka avulla voidaan internetiin rakentaa opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristö tiedon tallennukseen, käsittelyyn ja jakamiseen. Sähköisiksi välineiksi tähän ympäristöön löytyivät blogi, wiki ja Moodle. Työn antaman tiedon pohjalta voin lähteä kehittämään jatko-opintojen ohjausta hyödyntäen entistä tarkoituksenmukaisemmin sähköisiä välineitä sekä internetin ja sosiaalisen median sisältöjä ohjauksessa. Tämän myötä kehittyy myös opinto-ohjaajan oma työ.</p>	
Avainsanat Ohjaus, opinto-ohjaus, tiedonhaku, internet, sosiaalinen media	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Health and Welfare Technology			
Author(s) Hannele Valtonen			
Title of Thesis Guidance counselor personal environment: A model for building guidance counselor's information retrieval and guidance environment for guidance of postgraduate studies at vocational school			
Date	11.5.2015	Pages/Appendices	55
Supervisor(s) Pirkko Kouri			
Client Organisation /Partners -			
<p>Abstract</p> <p>The work of guidance counselor was organized in the 1970s, so that all the elementary school graduates have received guidance counselling in addition to the other studies. Guidance counselor work includes study guidance and development of operational environments. Guidance counselor designs, develops and implements alone and in cooperation with various actors information and tutelage services related to student counselling. The objective is to ensure availability of high quality guidance, improve welfare, prevent social exclusion and support lifelong learning.</p> <p>The changes taking place in society and education as well cooperation with various networks are the factors influencing the guidance of postgraduate studies. Today several networks produce electronic material for the Internet and social media. Internet and social media were studied as an environment through which the information is sought globally for the guidance of the postgraduate studies.</p> <p>The purpose of the thesis was to develop the guidance counselor's guidance of postgraduate studies making use of information and communications technology. The starting point of the study were the experience acquired through the work and the findings of the need for to developing the guidance of postgraduate studies which are related to the transferring the knowledge to the electric i.e. to the digital form. Due to the digitalization the aim of the work was to find electronic tools suitable for storage, handling and delivery of digital information through to the review of the literature.</p> <p>The work resulted in a model that can be used in building information retrieval environment and guidance environment for guidance counselor. The electronic tools used for this environment were blogi, wiki and Moodle. On the basis of the work I am able to start developing the guidance of postgraduate studies utilizing even more appropriately electronic tools and the content of social media and internet. Thereby the own work of guidance counselor will develop.</p>			
<p>Keywords</p> <p>Guidance, study-guidance, information retrieval, internet, social media</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	7
2	OPINTOJEN OHJAUKSEEN VAIKUTTAVIA ASIOITA OPPILAITOKSESSA	9
2.1	Opintojen ohjaukseen vaikuttaa oppilaitoksen sisäinen ja ulkoinen toiminta ...	9
2.2	Opintojen ohjaukseen vaikuttaa myös opinto-ohjaajan työn kehittäminen....	12
3	JATKO-OPINTOJEN OHJAUS AMMATILLISELLA TOISELLA ASTEELLA.....	14
3.1	Jatko-opintojen ohjauksen merkityksellisyys.....	14
3.2	Jatko-opintojen ohjauksen nykytilanne	15
3.3	Jatko-opintojen ohjaukselliset tarpeet muuttuvat.....	17
3.4	Opinto-ohjaajan taidot muuttuvissa jatko-opintojen ohjauksen ympäristöissä	18
3.5	Jatko-opintojen ohjauksen tiedon laatu muuttuvissa ohjauksen ympäristöissä	21
3.6	Jatko-opintojen ohjauksen kehittämistarpeet opinto-ohjaajan työssä.....	24
4	TIEDONHAKU- JA OHJAUSYMPÄRISTÖT JATKO-OPINTOJEN OHJAUKSESSA	26
4.1	Tiedonhaku- ja ohjausympäristöinä internet ja sosiaalinen media.....	26
4.2	Tiedonhaku- ja ohjausympäristöjen sähköiset välineet ja materiaalit sosiaalisessa mediassa	29
4.3	Tiedonhaku- ja ohjausympäristöjen sähköisinä välineinä blogi, wiki, Moodle	32
4.4	Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentamisessa huomioitavaa.....	34
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	36
5.1	Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristö jatko-opintojen ohjauksessa	36
5.1.1	Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentaminen jatko- opintojen ohjauksessa mallin valmistamisprosessi.....	37
5.1.2	Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentaminen jatko- opintojen ohjauksessa mallin esittely.....	38
6	POHDINTA	42
6.1	Opinnäytetyön merkityksellisuuden pohdintaa	42
6.2	Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden pohdintaa	43
6.3	Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen pohdintaa	44
	LÄHTEET	47

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön lähtökohtana on opinto-ohjaajan ammattitaidon kehittäminen ja tukeminen. Työn kautta luodaan pohjaa omien työskentelytapojen muutokselle ja kehitetään tieto- ja viestintätekniistä osaamista. Opiskelijan käsikirjan (2014, 10) mukaan opinto-ohjaaja tutkii omaa työtään ja rakentaa jatkuvasti käyttöteoriaansa. Opinto-ohjaajan ammattitaitoon kuuluukin reflektiivisyys, joka on edellytys oman työn uudistamiselle ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi. Helakorven (2010, 115) mukaan reflektiivisyys on jatkuvaa kriittistä ja arvoperustaista oman toiminnan ja toimintaympäristön muutosten havainnointia ja arviointia.

Vaikka opintojen ohjaus on yhteistyötä ja se sisältyy koko oppilaitoksen henkilökunnan työhön, niin opinto-ohjaajalla kuten muillakin ohjausta antavilla on myös omia vastuualueita oppijoiden ohjauksessa. Toikan & Mustosen (2011, 148) mukaan työssäoppimisen ohjaus, työelämään ja jatko-opintoihin tai molempiin valmentaminen ovat keskeisiä ammatillisen ohjauksen osa-alueita. Myös Salorannan (2011, 63) mukaan yksi keskeinen tavoite sekä lukioissa että ammatillisessa koulutuksessa on jatkokoulutusvalmiuksien antaminen. Lisäksi ammatillisten perustutkintojen perusteissa mainitaan jatko-opintovalmiudet. (Hiusalan perustutkinto 2014, 115.) Tässä työssä käsitellään etenkin opintojen päättövaiheen jatko-opintojen ohjauksen kehittämistä.

Jatko-opintojen ohjauksen kehittämistarpeet ovat pääsääntöisesti syntyneet jatko-opintoihin tarvittavan tiedon sähköiseksi muuttumisesta eli tiedon digitalisoitumisesta ja siirtymisestä internetiin sekä sosiaaliseen mediaan. Lisäksi puhutaan elinikäisestä oppimisesta ja esteettömästä tiedon saannista, jolloin ohjausta ja tietoa tulisi olla saatavilla myös opintojen päättymisen jälkeen ajasta ja paikasta riippumatta. Onkin tullut tarve miettiä, miten opinto-ohjaaja voi jatko-opintojen ohjauksessa entistä enemmän huomioida tiedon ja ohjauksen saatavuutta sekä hyödyntää internetissä ja sosiaalisessa mediassa olevia sähköisiä palveluja ja niiden tarjontaa ohjauksessa.

Tässä työssä tarkastellaan internetin ja sosiaalisen median tarjoaman tiedon ja palveluiden merkityksellisyyttä ja hyödynnettävyyttä opinto-ohjaajan jatko-opintojen ohjauksessa. Internetiä ja sosiaalista mediaa kuvataan ja jäsennetään lähinnä opinto-ohjaajan työn näkökulmasta jatko-opintojen ohjauksessa käytettävän sähköisen materiaalin lähteiden kanavana. Kuitenkaan pelkkä sopivien materiaalien löytäminen internetistä ja sosiaalisesta mediasta ei riitä opinto-ohjaajan ohjauksen tarpeisiin. Tarvitaan myös

paikka, johon tätä materiaalia voi tallentaa, jossa sitä voi käsitellä ja jakaa ohjauksen tarpeisiin. Tämä edellyttää erilaisten sähköisten välineiden kuten oppimisalustojen käyttöä. Tarkastelun kohteena onkin sosiaalisen median sähköisiä välineitä (oppimisalustoja), joihin opinto-ohjaaja voi rakentaa oman tiedonhaku- ja ohjausympäristönsä. Työstä saadun tiedon pohjalta tarkemman tarkastelun kohteeksi jatko-opintojen ohjauksen sähköisiksi välineiksi valikoituivat blogi, wiki ja Moodle. Sosiaalisen median opetuskäytön suosituksissa ei oteta kantaa yksittäisten palvelujen ja sovellutusten käyttöön koulutyössä (Opetushallitus 2012).

Työstä saadun tiedon pohjalta rakennetaan opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön malli jatko-opintojen ohjaukseen. Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentaminen jatko-opintojen ohjauksessa malli on luotu ohjaukselliseksi työvälineeksi, kun opinto-ohjaaja suunnittelee ja rakentaa omaa henkilökohtaista tiedonhaku- ja ohjausympäristöä internettiin eli verkkoon. Matikaisen (2008, 178) mukaan internetin lempinimiä ovat mm. netti, verkko ja web.

Tätä työtä voidaan käyttää opinto-ohjaajan ohjaustyön kehittämis ehdotuksena, jonka toimivuutta ja siihen liittyviä jatkotoimenpiteitä voidaan arvioida mm. esimiehen kanssa. Mahdollisten jatkotoimenpiteiden yhteydessä käsitellään tarkemmin esimerkiksi tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvät menettelytavat. Niitä ei siis käsitellä yksityiskohtaisemmin tässä opinnäytetyössä. Opinnäytetyö soveltuu kaikille niille, jotka ovat kiinnostuneita jatko-opintojen ohjauksen kehittämisestä sekä virikkeenä niille, jotka etsivät itselle sopivia ensimmäisiä sähköisiä välineitä mm. tiedon taltiointiin sekä tiedon käsittelyyn ja tiedon jakamiseen.

2 OPINTOJEN OHJAUKSEEN VAIKUTTAVIA ASIOITA OPPILAITOKSESSA

Oppilaitoksissa opetusta ja ohjausta säätelevät lait (L630/1998) ja asetukset (A811/1998) ammatillisesta koulutuksesta sekä opetussuunnitelmien valtakunnalliset perusteet. (Hiusalan perustutkinto 2009.) Koulutukseen vaikuttavat myös yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset (Merimaa 2011, 16). Lisäksi koulutus on osa yhteiskuntaa ja yhteiskunnallisilla muutoksilla on puolestaan globaalit yhteytensä (Helakorpi 2010, 101,102). Oppilaitoksessa ohjaukseen vaikuttaa myös yhteistyö, jota tehdään paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti (Pirttiniemi 2011, 25). Opintojen ohjaukseen vaikuttaa siis oppilaitoksen sisäinen ja ulkoinen toiminta, mutta myös eri toimijoiden työ ja kehittämistarpeet. Tämän päivän tietoyhteiskunnalle asetettujen vaatimusten tavoitteena näkyy mm. tieto- ja viestintätekniikan käytön kehittäminen niin oppilaitoksissa kuin yhteiskunnan muussakin toiminnassa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 18.) Myös uudet ammatillisten perustutkintojen perusteet, jotka astuvat voimaan syksyllä 2015 alkavassa koulutuksessa, tuovat esille tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämisen merkityksellisyyttä opetustoiminnassa.

2.1 Opintojen ohjaukseen vaikuttaa oppilaitoksen sisäinen ja ulkoinen toiminta

Hyvän ohjauksen valtakunnalliset kriteerit on suositus, jonka tavoitteena on tukea ohjauksen korkeaa laatua ja monipuolista tarjontaa sekä varmistaa laadukkaan ohjauksen saatavuus asuinpaikasta ja olosuhteista riippumatta. Kriteerit on laadittu perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen laadun kehittämiseksi ja varmistamiseksi. Ohjaus on jatkuvaa, vuorovaikutteista ja tavoitteellista toimintaa oppimisen, kasvun ja kehityksen tueksi. Sillä edistetään opiskeluvalmiuksien kehittymistä ja opintojen sujumista sekä tuetaan oppijaa elämään, koulutukseen ja uranvalintoihin liittyvissä päätöksissä. Riittävä ohjaus luo perustaa sille, että oppijat kykenevät aktiivisesti kehittämään tulevaisuuden kannalta merkittäviä taitoja, suunnittelemaan koulutustaan ja uravalintojaan sekä tekemään itsenäisiä ja itsensä kannalta merkityksellisiä valintoja tulevaisuutensa suhteen. Lisäksi ohjauksella on merkitystä myös hyvinvoinnin lisäämisessä ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Se nähdään myös jatkumona, jossa oppijan oma aktiivisuus ja osallisuus kasvavat iän ja kehityksen myötä. (Opetushallitus 2014, 3, 5, 6.) Ohjaus suuntautuu tulevaisuuteen ja sen avulla voidaan tukea opiskelijaa suuntautumaan kohti tavoitteitaan (Lerikkanen 2011, 55). Ammatillisessa koulutuksessa ohjaus tukee mm. sujuvaa siirtymistä työelämään tai jatko-opintoihin (Opetushallitus 2014, 13). Kasurisen (2004, 40) mukaan ohjaus on käsite, joka on monimerkityksellinen sekä

vaikeasti määriteltävä. Sille annetaankin usein merkitys siitä lähtökohdasta käsin, josta kukin puhuja ja kuulija asiaa lähestyvät.

Opinto-ohjauksella edistetään yhteisöllisyyttä sekä opiskelua. Opinto-ohjauksen järjestämisen tavoitteena on edistää etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa, lisätä opiskelijoiden hyvinvointia, ehkäistä opintojen keskeyttämistä, edistää työllistymistä sekä tukea jatko-opintoihin hakeutumista sekä vahvistaa opiskelijoiden elämänhallinnan valmiuksia. Nivelvaiheissa, kun siirrytään oppilaitoksessa toiseen, yhteistyö on mm. tiedottamista ammatillisesta koulutuksesta ja siihen hakeutumisesta. Ura- ja rekrytointipalvelujen kehittämistä tehdään yhteistyössä myös elinkeinoelämän ja työvoimapalvelujen kanssa sekä tuetaan opiskelijoiden työllistymistä ja jatkokoulutukseen pääsemistä. (Hiusalan perustutkinto 2009, 8.1.) Nivelvaiheyhteistyön tavoitteena on mm. syrjäytymisen ehkäisy ja opintojen keskeyttämisen vähentäminen. Keskeisiä kehittämistoimenpiteitä ovat ohjauksen vahvistaminen perusopetuksen ja toisen asteen sekä toisen asteen ja työelämän tai korkeakoulutuksen nivelvaiheissa. (Pirkanmaan liitto 2014, 20, 21.) Oppijoilla onkin koulutuksessa useita merkittäviä siirtymävaiheita. Jotta siirtymät sujuisivat mahdollisimman hyvin, opetuksen ja koulutuksen järjestäjien tulee toimia tiiviissä yhteistyössä keskenään. (Opetushallitus 2014, 6.)

Oppilaitoksessa tehtävä yhteistyö on sisäistä asiantuntijatyötä, yhteistyötä opiskelijoiden sekä heidän kotiensä kanssa, oppilaitosten välillä ja oppilaitosten ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. (Numminen, Heino, Joroinen-Valli, Karlsson, Lerkkanen, Virtanen & Pirttiniemi 2005, 6.) Yhteistyön merkityksellisyys näkyy myös uudessa oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013), joka tuli voimaan 1.8.2014. Siinä korostetaan ennaltaehkäisevää, oppilaitosyhteisöä tukevaa yhteisöllistä opiskelijahuoltoa, jota toteuttavat kaikki. Sillä edistetään myös oppilaitosyhteisön ja kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Yksilökohtainen opiskelijahuolto koskettaa enemmän yksilöllisiä tarpeita. Toikan ja Mustosen (2011, 149) mukaan yhteistyöryhmiä on siis monenlaisia ja moniammatillisia. Opinto-ohjaajan verkostoilla on monia tavoitteita. Tällaisia tavoitteita ovat esimerkiksi tiedon jakaminen ja saaminen asioista, jotka edistävät oppijoiden opintoja, työllistymistä sekä jatko-opintoja.

Opintojen ohjaukseen vaikuttavat ohjauksen jäsentämiseen, järjestämiseen ja työnjakoon liittyvät asiat. Ohjauksen jäsentäminen opintoajan mukaan korostaa opinto-ohjauksen jatkuvuutta läpi koko opiskeluajan sekä jatko-opintojen ohjausta koulutuksen nivelkohdissa, jolloin siirrytään kouluasteelta toiselle. Ohjaus ennen opintojen alkua

sisältää oppilaitoksen tunnetuksi tekemistä ja tiedottamista sen tarjoamista opiskelumahdollisuuksista. Samalla annetaan tietoa myös työmarkkinoista ja työmahdollisuuksista sekä jatko-opintoväylistä ammatillisen koulutuksen jälkeen. Ohjauksella opintojen alkaessa perehdytetään opiskelijat ammatillisiin opintoihin ja opiskeluun, vahvistetaan tai selkiytetään ammatillista suuntautumista, tuetaan opiskelijaa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisessa ja ehkäistään alkuvaiheen keskeyttämistä. Opintojen alkuvaiheessa korostuu opiskelijahuollollinen yhteistyö. Opiskelun aikana annettavan ohjauksen tarkoituksena on turvata opintojen sujuminen, tukea ja edistää henkilökohtaista kehitystä ja vahvistaa ammatillista kasvua. Päättövaiheen ohjauksessa jatkuu ammatillisen kasvun tukeminen, annetaan tietoa työmarkkinoista, työllistymistilanteesta ja erilaisista mahdollisuuksista työllistyä. Tietoa opiskelijat tarvitsevat myös jatko-opintoväylistä. Lisäksi oppijoiden sijoittumista voidaan seurata valmistumisen jälkeen. (Numminen yms. 2005, 9, 11-14.) Jatko-opintojen ohjaus liittyy suurempaan ura- ja rekrytointipalvelujen kokonaisuuteen.

Koulutuksen järjestäjän tulee kehittää ura- ja rekrytointipalveluja elinkeinoelämän ja työvoimapalveluiden kanssa sekä edistää ja tukea opiskelijoiden työllistymistä ja jatkokoulutukseen pääsemistä. (Hiusalan perustutkinto 2009, 143.) Stenströmin, Pöyliön & Valkosen (2002, 3) mukaan ura- ja rekrytointipalveluiden osa-alueita ovat yksilölliset neuvonta-, ohjaus-, ja urasuunnittelupalvelut, työnantajayhteyksien kehittäminen, työnvälitys, jatkokoulutukseen ohjaaminen, työssäoppimispaikkojen kehittäminen sekä yrittäjyyskasvatus. Haapakorven (2006, 8) mukaan ura- ja rekrytointitoiminta tarkoittaa opinto- ja työuran suunnittelua ja työllistämistä edistävää toimintaa, jolloin näihin toimintoihin liittyviä menetelmiä ovat ohjaus ja tiedon hallinta sekä tiedonhankintataidot.

Ura- ja rekrytointipalveluita kehitetään myös kansainvälisellä tasolla esimerkiksi NICE-hankkeessa (Network for Innovation in Career Guidance & Conselling in Europe). Vuonna 2012 Nice-hankkeessa määriteltiin ohjauksen toimijoiden ydinosaamiset (Core competences): koulutus- ja uravalintaa tukeva ohjausosaaminen (career education), koulutus- ja uravalintaan tarvittava informaatio- ja arviointiosaaminen (career information), uraohjausosaaminen (career counselling), ohjauspalvelujen järjestämisaosaaminen (programme & service management) ja psykososiaalisen tuen tarjoamiseen liittyvä osaaminen ja verkosto-osaaminen (social systems interventions & development). (Schiersmann, Ertelt, Katsarov, Mulvey, Reid & Weber (Edited by). 2012, 52, 53; Opiskelijan käsikirja 2014, 11, 12.) Tämän työn sisältö liittyy ainakin osaltaan lähinnä Program & Service Management osa-alueeseen, joka Opiskelijan käsikirjan (2014, 12) mukaan liittyy ohjaajan kykyyn järjestää ja kehittää tarvelähtöisiä ja laadukkaita tieto-,

neuvonta- ja ohjauspalveluja. Tässä työssä tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden kehittäminen koskee lähinnä jatko-opintojen ohjaukseen liittyvää kehittämistä opinto-ohjaajan työssä.

Yhteenvedona voisi todeta, että opintojen ohjaukseen vaikuttavat yhteiskunta, talous, hallinto ja politiikka, kansainvälisyys, laadukkaan ohjauksen tavoite, vuorovaikutus eri tahojen kanssa ja työyhteisössä, ohjauksen jäsentäminen, järjestäminen ja työnjako sekä eri toimijoiden työ ja ohjauksen kehittäminen. Opetustoiminnan toteutus, siinä tapahtuvat muutokset ja kehittämistarpeet vaikuttavat myös opinto-ohjaajan työhön ja sitä kautta oman ammattitaidon ja työn kehittämistarpeisiin. Huomioitavaa on se, että eri aikakausina on katsottu tärkeiksi kehittämisen kohteeksi eri asioita. Tämän päivän kehittäminen liittyy useasti tiedon digitalisoitumiseen myös opinto-ohjaajan työssä.

2.2 Opintojen ohjaukseen vaikuttaa myös opinto-ohjaajan työn kehittäminen

Opiskelijan käsikirjan (2014, 6-10) mukaan opinto-ohjaajan työhön sisältyy oppijoiden ohjaaminen, toimintaympäristöjen kehittäminen, yhteistyö ja vuorovaikutus sekä jatkuva oppiminen. Sankari (2008) ja Mäkinen (2012) ovat tutkineet omissa pro gradu -tutkielmissa opinto-ohjaajan ammattia ja työnkuvaa Opo-lehden kertomana. Sankarin (2008, 1, 5, 6, 214, 215) mukaan opinto-ohjaajat ovat mukana monessa oppilaitoksen toiminnassa, jotka oppilaitoksessa kuuluvat sen käytänteisiin, tavoitteisiin ja historiaan. Opinto-ohjaajat toimivat myös koulun ja työelämän ja muun yhteiskunnan leikkauspisteessä. Opinto-ohjaajan työhön vaikuttavat myös opinto-ohjaajan maailmankuva ja elämäнкäsitys, työyhteisö ja organisaatio sekä yhteiskunta ja sidosryhmät. Mäkinen (2012, 117, 118, 119) toteaa, että opinto-ohjaajan ammatti on alati muuttuva. Hän on myös tehnyt yhteenvedon opinto-ohjaajan profession ilmentymistä eri aikakausina Opo-lehden kontekstissa vuosilta 1984-2011. Aikakausia on neljä. Eettisen opinto-ohjaajan aikakausi, jolloin opinto-ohjaajan ammattitaitoon kuuluivat inhimillisyys, humanistisuus ja kritiikkiin sopeutuvat ominaisuudet. Arvostetun opinto-ohjaajan aikakausi, jolloin korostui ammatillinen pätevyys, optimistinen asenne ja julkisen toimijan ominaisuudet. Kolmas on Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakausi, johon kuului verkostoitunut aktiivinen kouluttautuja ja ohjaushaasteiden ennaltaehkäisijä. Neljäntenä on Yrittäjä opinto-ohjaajan aikakausi, johon sisältyi yrittäjäjyysasenne, yhteistyökykyisyys ja ohjauslaadun asiantuntijuus.

Lukiessani viimeisimpiä Opinto-ohjaaja-lehtien (entinen Opo-lehti) artikkeleita, niin ne sisältävät myös aiheita, jotka käsittelevät verkoissa tapahtuvaa ohjausta. Pessi (2015,

4) kirjoittaa Opinto-ohjaaja-lehdessä, että virtuaalisesta ohjaamisesta puhuttiin paljon opopäivillä Joensuussa. Myös Helander (2015, 22, 23) kirjoittaa artikkelissaan, että verkossa tapahtuva ohjaus on kehittynyt isoin harppauksin viime vuosina. Hän tarkastelee etenkin verkko-ohjauksen yhtä tärkeää kysymystä, luottamuksellisuutta. Tämän lisäksi myös ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmissa näkyy uutena aiheena tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen opetuksessa. Voisikin todeta, että opetuksessa ympäristöt vaikuttavat laajenevan verkkoihin ja verkostoihin. Tämän myötä sen merkitys kasvaa myös ohjauksessa ja opinto-ohjaajan työssä.

Tieto- ja viestintätekniikan lisääntyminen oppilaitoksissa ja opetuksessa tarkoittaa mm. seuraavia asioita: se antaa mahdollisuudet yhteisölliseen ja osallistavaan toimintaan opiskelussa ja opetuksessa, se soveltuu myös tiedon jakamiseen, tiedon hyödyntämiseen sekä vuorovaikutukseen, sen hyödyntämisen tarve näkyy kaikessa yhteydenpidossa ja vuorovaikutuksessa kuten kotien ja koulujen välisessä yhteydenpidossa sekä koulutuksen työelämäyhteistyössä, se tarjoaa myös mahdollisuuden hyödyntää verkossa olevia oppimisympäristöjä ja tukee vuorovaikutusta ja toimintaa eri ympäristöjen välillä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010 8, 24.) Tieto- ja viestintätekniikkaa tarkastellaan vielä lähemmin kappaleessa 3.4 Opinto-ohjaajan taidot muuttuvissa jatko-opintojen ohjauksen ympäristöissä.

Yhteenvetona voisi todeta, että opinto-ohjaajan työ on jatkuvassa muutoksessa ja eri aikakaudet tuovat mukanaan uusia kehittämistarpeita opintojen ohjaukseen. Tämän päivän kehittämishaasteet kohdistuvat mm. tieto- ja viestintätekniikan kehittymisen myötä tiedon digitalisoitumiseen ja siirtymisenä verkkoihin ja verkostoihin. Opinto-ohjaajan työssä etenkin jatko-opintojen ohjaukseen käytettävä materiaali on suurimmaksi osaksi muuttunut sähköiseen muotoon. Jatko-opintojen ohjaus on tärkeä osa varsinkin opintojen päättövaiheen ohjausta. Sen kehittäminen osana opinto-ohjaajan työtä on tärkeää.

3 JATKO-OPINTOJEN OHJAUS AMMATILLISELLA TOISELLA ASTEELLA

Tässä kappaleessa kuvataan jatko-opintojen ohjauksen merkitystä ja nykytilannetta opinto-ohjaajan työssä. Tarkastellaan, miten jatko-opintojen ohjaus on muuttunut ja tulee muuttumaan tiedon ja palvelujen siirtyessä sähköiseen muotoon. Tämän pohjalta luodaan suuntaviivoja jatko-opintojen kehittämistarpeista opinto-ohjaajan työssä.

3.1 Jatko-opintojen ohjauksen merkityksellisyys

Oppilaanohjaus peruskouluissa on aloitettu 1970-luvulla ja siihen kuului kasvatuksellinen-, ohjauksellinen- ja ammatinvalinnanohjaus. Ammatillisiin oppilaitoksiin oppilaanohjaus tuli 1980-luvulla. Opinto-ohjaus vakiintui ammatilliseen koulutukseen 1982. Oppilaanohjaus ja opinto-ohjaus ovat suomalaisen koulutusjärjestelmän kulmakiviä, sillä toimiva koulutusjärjestelmä tarvitsee hyvää ohjausta. Hyvällä opinto-ohjauksella ja seudullisella yhteistyöllä varmistetaan nuorten tulevaisuutta. Myös hyvä yhteishakujärjestelmä ja sitä tukeva sähköinen informaatio luovat perustan koulutusvalintojen tekemiseen. (Pirttiniemi 2011, 26, 32-34.)

Opinto-ohjauksen tila 2002 (Numminen, Jankko, Lyra-Katz, Nyholm, Siniharju & Svedlin 2002, 212, 273.) teoksessa, jossa käsitellään opinto-ohjauksen arviointia perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa todetaan, että ammatillisten oppilaitosten opinto-ohjaajat samoin kuin muut opinto-ohjaajaryhmät pitävät oleellisimpina tehtävinä henkilökohtaisen kasvun tukemista, opiskelutaitojen ohjausta ja valintojen ohjausta. Lisäksi jatko-opintojen ohjausta pidetään tärkeimpien tehtävien joukossa. Opinto-ohjaajien tehtävissä korostuivat myös oppimisvaikeudet, poissaolot, keskeyttämisen ehkäisy ja opiskelijoiden sopeutumisvaikeudet. Tärkeää on myös siirtyminen lukiosta tai ammatillisesta koulutuksesta jatko-opintoihin ja/tai työhön. Tämän siirtymävaiheen ongelmia ovat toisen asteen opintojen pitkittyminen, jatkosuunnitelmien selkiintymättömyys, ongelmat jatkokoulutukseen sijoittumisessa ja sen seurauksena välivuosien pitäminen sekä ongelmat työhön sijoittumisessa. Tietoa jatko-opiskelumahdollisuuksista ei kuitenkaan oppijoiden mielestä saanut kovin hyvin. Väyrysten (2011, 128) mukaan myös opinto-ohjaajasta voi tuntua siltä, että aika menee lähinnä lukio-opiskelun ohjaamiseen eikä aikaa jää riittävästi jatko-opintojen ohjaamiseen. Myös opiskelijat ovat tätä mieltä. Säkkinen (2011, 283) mukaan lukiossa kaivataan aikaa henkilökohtaisille keskusteluille. Hän kysyykin, mistä saisi aikaa näille keskusteluille. Jatko-opinnoista ja työpaikoista on saatavilla tietoa

myös internetistä. Itsenäinen tiedonhaku voisikin toimia hyvänä pohjana ennen keskusteluja. Immosen (2011, 245) mukaan verkkopalvelut voivat olla joskus myös ainoita keinoja tavoittaa asiakkaita.

Toikan & Mustosen (2011, 138) mukaan parhaimmillaan ohjauksen lähtökohtana ovat mm. asiakkaiden odotukset ja tarpeet. Vaikka ohjauksen asema on vahva ja sen vaikuttavuus on tunnustettu eri oppilaitosmuodoissa, niin oppijoille annettava ohjaus ja oppimiskulttuurit vaihtelevat eri koulumuodoissa suuresti. Tässä työssä ei kuitenkaan käsitellä ohjauksen järjestämiseen, työnjakoon eikä opinto-ohjaajan palkkaukseen ja työaikaan liittyviä kysymyksiä, vaikka ne jollain muotoa opinto-ohjaajan työhön eri koulumuodoissa vaikuttavatkin.

Yhteenvetona voisikin todeta, että jatko-opintojen ohjauksen tarpeet ja kehittämishaasteet eivät ole ainakaan vähentyneet vuosien varrella. Etenkin henkilökohtaisen ohjauksen tarve näyttää lisääntyvän jatko-opintojen ohjauksessa. Jatko-opintojen ohjaus on ollut merkityksellisessä asemassa opinto-ohjauksen kehittymisen alkuaajoista lähtien. Jatko-opintojen ohjauksella ja etenkin oppijan ohjaustarpeen mukaiselle ohjauksen kehittämiseksi on edelleen tarvetta. Opinto-ohjaajan onkin hyvä miettiä, miten hän voisi vastata tähän tarpeeseen. Tämän työn tavoitteita ovat mm. kehittää jatko-opintojen ohjausta ja opinto-ohjaajan taitoja siten, että oppijat voisivat löytää ja saada tietoa entistä enemmän jatko-opinnoista ainakin opintojen aikana, mutta myös opintojen jälkeen. Täten voidaan puhua myös oikea-aikaisen ohjauksen tavoitteesta oppijan tarpeiden pohjalta.

3.2 Jatko-opintojen ohjauksen nykytilanne

Ammatilliset perustutkinnot antavat jatko-opintokelpoisuuden niin yliopistoihin kuin ammattikorkeakouluihin (Hiusalan perustutkinto 2009, 16). Lisäksi on myös monia muita oppilaitoksia, jotka tarjoavat jatko-opintoja kuten ammatillinen aikuiskoulutus, kansanopistot ja yksityiset oppilaitokset. Opiskelijat voivat hakeutua jatko-opintoihin myös ulkomaille. Oppijoilla onkin valittavanaan monia jatko-opintomahdollisuuksia opintojen päättövaiheessa, kun koko ammatillinen perustutkinto on suoritettu. Valinnaisuutta lisää myös se, että oppijoilla voi olla suoritettuna aikaisempia opintoja ja oppijat voivat suorittaa opintojensa aikana opintoja myös muualla esimerkiksi toisissa oppilaitoksissa. Tosin sanoen oppijoiden jatko-opintotoiveet voivat olla toisistaan hyvinkin poikkeavia. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi henkilökohtaisen ohjauksen lisääntyvää tarvetta.

Ohjaus ammatillisessa koulutuksessa tukee opintojen suorittamista sekä työllistymistä ja/tai sijoittumista jatko-opintoihin. Riittävä ja monipuolinen ohjaus ammatillisessa koulutuksessa puolestaan tarkoittaa mm. sitä että oppijalla on mahdollisuus sekä henkilökohtaiseen että ryhmämuotoiseen ohjaukseen tarpeen mukaan. (Opetushallitus 2014, 9, 14.) Työssäni jatko-opintojen ohjausta annetaan sekä henkilökohtaisena ohjauksena että ryhmäohjauksena (sis. luokkamuotoisen opetuksen). Tällä hetkellä jatko-opintoihin liittyvä ryhmäohjaus painottuu useimmiten opintojen päättövaiheen ohjaukseen eli ns. toiseen nivelvaiheeseen, jolloin siirrytään jatkamaan opintoja tai työelämään. Ryhmäohjaus sisältää informaatiota jatko-opinnoista sekä opintoihin hakeutumisesta että muuta ajankohtaista tietoa. Ryhmäohjauksen lisäksi opinto-ohjaajan henkilökohtaiseen ohjaukseen hakeutuu osa jatko-opintoihin hakeutujista. Tämä tulee kuitenkin ehkä muuttumaan lähitulevaisuudessa, sillä internetiin rakennetaan paljon jatko-opintojen ohjausta tukevaa materiaalia, joista oppijat ja ohjaajat voivat hakea itsenäisesti tietoa jatko-opintoja varten. Tieto ei siis ole enää vain opinto-ohjaajan hallussa ja henkilökohtaista ohjausta on saatavilla muualtakin kuin omalta opinto-ohjaajalta, kuten esimerkiksi ammattikorkeakoulujen hakupalveluista.

Ammatillisten opintojen päätyttyä osa oppijoista hakeutuu suoraan jatko-opintoihin ja osa hakeutuu jatko-opintoihin vasta myöhemmin vuosienkin jälkeen opintojen päättymisestä. Tästä syystä opintojen päättövaiheen jatko-opintojen ohjauksen tulisi johdattaa oppijat tiedon lähteille, josta he voivat myös itse hakea lisätietoa jatko-opinnoista henkilökohtaisten tarpeidensa mukaan. Itsenäiseen tiedonhakuun onkin hyvä tottua jo opintojen aikana, sillä opiskelu voi jatkua koko elämän.

Koulutuspolitiikka rakentuukin elinikäisen oppimisen periaatteelle. Tämä tarkoittaa, että oppiminen ei välttämättä pääty nuorena hankittuun tutkintoon, vaan jatkuu koko aikuisiän. Koulutuksessa kiinnitetäänkin huomiota opitun tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Tällöin aikaisemmassa koulutuksessa ja muualla opittu voidaan hyväksyä osaksi opintoja. On myös mahdollista, että ulkomailla suoritettut opinnot, kuten työssäoppiminen ja työkokemus hyväksiluetetaan osana ammatillista tutkintoa. Ammatillisen koulutuksen eurooppalaisen yhteistyön tavoitteena onkin lisätä ammatillisen osaamisen vertailtavuutta Euroopassa. Opintosuoritusten siirtojärjestelmä (ECVET) edistää liikkuvuutta ja tutkintojen vertailtavuutta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 7, 41.) Tämä todennäköisesti tarkoittaa myös yksilöllisten jatko-opintopolkujen lisääntymistä.

Yhteenvetona voisikin todeta, että oppijoilla voi olla hyvinkin erilaisia jatko-opintopolkuja koulutustausta riippuen. Lisäksi jatko-opintojen ohjaus ei tapahdu vain luokkahuoneissa ja ohjausta tarvitaan muutoinkin kuin vain opintojen päättövaiheessa. Onkin hyvä, että sähköisiä palveluita, joista saa tietoa ajasta ja paikasta riippumatta kehitetään koko ajan. Sähköistä materiaalia on saatavissa internetistä ja sosiaalisesta mediasta myös kansainvälisesti. Seuraavaksi tarkastellaankin, miten ja mistä opinto-ohjaaja voi löytää sähköistä materiaalia ohjauksen tarpeisiin.

3.3 Jatko-opintojen ohjaukselliset tarpeet muuttuvat

Tietoyhteiskunnan palvelut ovat yhä useammin internetissä, jolloin ihmisten arkielämässä tarvitsemat palvelut ja asiointi muuttuvat sähköisiksi. Pankki-, matkailu-, koulutus- ja monien muiden palveluiden myötä myös julkinen sektori siirtää palveluitaan internetiin. (TIEKE www-sivut.) Internet onkin korvannut painetut esitteet myös ohjaajien arjen tietolähteenä (Kettunen & Vuorinen 2011, 12).

Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelma (SADE-ohjelma) tuottaa kansalaisten, yritysten ja viranomaisten käyttöön asiakaslähtöisiä ja yhteensopivia sähköisiä palvelukokonaisuuksia. Palveluilla pyritään vastaamaan asiakkaan tarpeisiin elämänkaaren eri vaiheissa ja tilanteissa hallinnonaloista ja organisaatioiden rajoista riippumatta. Valtiovarainministeriön Sade –ohjelman hankkeisiin kuuluu myös Oppijan verkkopalvelu (Opintopolku.fi), jonka tarkoitus on tuottaa opiskelua ja siihen hakeutumista sekä oppimista ja urasuunnittelua tukevia palveluja koulutukseen hakeutuvalle, oppilaitoksille kuin koulutuksen järjestäjille. Toisin sanoen kaikille, jotka hakevat ja tarjoavat tietoa ammateista ja työelämästä. (Valtiovarainministeriö.) Internetissä tarjoavat ohjausta myös tieto- ja viestintätekniikkaan perustuvat seutukunnalliset ohjaussivustot. Reaaliaikaisten ja seutukunnallisten ohjaussivustojen tarkoitus on selkiyttää käyttäjille oman alueen ohjaustoimintaa. (Siippainen 2012, 29.) Cimo puolestaan edistää Suomessa kansainvälistä liikkuvuutta ja yhteistyötä. Se kuuluu Euroguidance –verkostoon, joka tukee ohjauksen ammattilaisia koulutuksen ja työelämän kansainvälistymiseen liittyvissä kysymyksissä. (Cimo www-sivut.) Näiden lisäksi tietoa tarjoavat jatko-opinnoista myös oppilaitosten omat www-sivut ja TE -toimistojen sähköiset palvelut.

Yhteenvetona voisi todeta, että tiedon sähköistymisen ja tieto- ja viestintätekniikan kehittymisen myötä tietoa tuotetaan globaalisti ja se on kaikkien saatavilla kaikkialta maailmasta. Ennen sähköistä materiaalia painetut esitteet, oppaat ja kirjat sisälsivät kaiken tarvittavan tiedon valmiiksi jäsenneltynä jatko-opintojen hakua varten. Painetut oppaat

oli myös helppo ottaa kirjahyllystä esiin ohjaustilanteessa. Oppaat olivat myös fyysisesti jaettavissa jokaiselle tietoa etsivälle. Jopa yksi julkaisu saattoi sisältää kaikki jatko-opintoihin tarvittavan tiedon. Nyt esitteet, oppaat ja kirjat sekä niiden sisältö ovat pääsääntöisesti sähköisessä muodossa internetissä. Täten opettajat ja opinto-ohjaajat eivät ole myöskään enää tiedon ainoita jakajia. Runsas tiedon määrä on tällä hetkellä kuitenkin ”hajallaan” internetissä eri lähteissä, joten sen löydettävyyttä voi tuottaa haasteita etenkin nopeissa ohjaustilanteissa. Tieto myös päivittyy nopeasti, jolloin tietoa tulee seurata aktiivisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että opinto-ohjaajan on kerättävä sähköisessä muodossa olevaa materiaalia johonkin paikkaan, josta tieto on helposti otettavissa ohjaustilanteissa. Sähköisen materiaalin kerääminen edellyttääkin opinto-ohjaajalta uudenlaisten taitojen ja toimintamallien oppimista.

3.4 Opinto-ohjaajan taidot muuttuvissa jatko-opintojen ohjauksen ympäristöissä

Ammatillinen koulutus vietiin 1900-luvun alkupuolella omiin instituutioihinsa, luokkahuoneisiin ja työsaleihin. Viime vuosina nämä tilat ovat tietoteknistyneet. Lähes kaikissa ammateissa tukeudutaankin tietoverkkoihin ja niiden sovelluksiin. Myös erilaiset oppaat ja käsikirjat on usein julkaistu vain verkkoaineistona. Verkkopohjaiset oppimisympäristöt ovat tulleet koulujen jokapäiväiseen arkeen. 2000-luvun alkupuolelta verkkopedagogiikan kehittäminen on painottunut sosiaalisen median mahdollisuuksiin. (Majuri & Helakorpi 2010, 126, 127, 132, 133.)

Tietoyhteiskunnassa tieto on muuttuvaa ja dynaamista, jolloin tärkeiksi nousevat tiedonhankinnan, ajattelun ja oppimisen taidot (Arjen tietoyhteiskunnan neuvottelukunta 2010, 6). Etenkin kansainvälistymiseen ohjaamisessa on tärkeää opinto-ohjaajan oma tietämys tiedonlähteistä. Opinto-ohjaaja voi auttaa myös tiedonhaussa sekä tiedonlähteiden löytämisessä sekä kokonaiskuvan hahmottamisessa. (Kekki 2011, 255, 256.) Tieto- ja viestintäteknikan kehittyessä oppilaitoksissa korostuvat opettajien tiedonhankinnan taitojen lisäksi tiedonhallinnan ja lähdekritiikin taidot. (Pirkanmaan liitto 2014, 20.) Haasion (2009, 15, 16, 43) mukaan tiedonhaku tarkoittaa toimenpiteitä, joita teemme löytääksemme tiedon kuten esimerkiksi hakusanojen kirjoittaminen Googleen. Kuitenkin tulee huomioida, että Google ja muut hakukoneet löytävät vain osan internetissä olevasta informaatiosta.

Haasion & Savolaisen (2004, 135, 151) mukaan internet on yksi keskeinen tiedonhankintakanava. Sen merkitys korostuu etenkin ongelmalähtöisen tiedon hankinnassa.

Sen nopeus, ajantasaisuus ja globaalisuus tekevät siitä tehokkaan tiedonhaun välineen. Internet myös täydentää perinteisimpiä lähteitä. Haasion (2011, 17, 18, 19) mukaan tiedonhaun taidot korostuvat etenkin informaatiolukutaidosta puhuttaessa. Pelkkä tiedonhakuprosessin hallinta ei riitä, vaan lisäksi tulee punnita eri lähteiden tietoarvoa, luotettavuutta ja soveltuvuutta tiedontarvetilanteen näkökulmasta. Internetin käyttöön liittyy myös medialukutaito, joka korostaa laaja-alaista eri viestimien hallintaa ja kykyä ymmärtää niiden sisältöjä sekä tuottaa niihin itse materiaaleja. Oleellista on, että mietitään, millaista tietoa käytetään mihinkin tarkoitukseen. Lähteen luotettavuus ja paikansapitävyys on tärkeää etenkin ammatillisessa tiedonhankinnassa.

Arjen tietoyhteiskunnan neuvottelukunnan Tieto- ja viestintätekniikka koulun arjessa -hankkeen ohjausryhmän sekä lasten ja nuorten mediafoorumin jäsenistä muodostunut määritelmäryhmä mietti laaja-alaisella, eri alojen asiantuntijoista koostuneella kokoonpanolla, mitä ja millaisia taitoja lapsi ja nuori tarvitsee kyetäkseen toimimaan aktiivisena yhteiskunnan kansalaisena. Tietoyhteiskunnan kansalaistaitoihin kuuluu luova, kriittinen ja sosiaalinen mediaosaaminen sekä niihin kytkeytyvä käytännöllis-tekniinen osaaminen. Luovaan, kriittiseen ja sosiaaliseen mediaosaamiseen liittyvät sisällön tuottaminen, sisällön vastaanottaminen ja tulkinta sekä vuorovaikutus. Teknis-käytännöllinen osaaminen tarkoittaa, että osataan käyttää tarkoituksenmukaisesti erilaisia teknisiä päätelaitteita, käyttöliittymiä, ohjelmistoja ja välineitä, siten että ne tehostavat tavoitteellista toimintaa ja oppimista (tv:n käyttötaidot). Tekniseen taitoon liittyy myös kyky valita tarkoitukseen sopivat välineet. (TIEKE www-sivut.) Oppijoiden tulevaisuustaitoihin yleensä luetaan myös yhteistyö- ja ongelmanratkaisutaidot. Elinikäisen oppimisen avaintaitojen tavoitteena on tukea sellaisen osaamisen kehittymistä, jota tarvitaan jatkuvassa oppimisessa, tulevaisuuden ja uusien tilanteiden haltuunotossa sekä työelämän muuttuvissa tilanteissa selviytymisessä. (Hiusalan perustutkinto 2014, 115.)

Suosituksien 2006/962/EY Euroopan parlamentin ja neuvoston 18 päivänä joulukuuta 2006, käsittelevät elinikäisen oppimisen [EUVL L 394, 30.12.2006] avaintaitoja. Tämä sisältää kahdeksan avaintaitoa (Eight key competences), jotka ovat seuraavat: viestintä äidinkiellä (communication in the mother tongue), viestintä vieraili kielillä (communication in foreign languages), matemaattinen osaaminen ja luonnon tieteiden ja tekniikan perusosaaminen (mathematical competence and basic competences in science and technology), digitaaliset taidot (digital competence), oppimaan oppiminen (learning to learn), sosiaaliset taidot ja kansalaistaidot (social and civic competences), aloitekyky ja yrittäjyys (sense of initiative and entrepreneurship), kulttuurin tuntemus ja ilmaisumuodot (cultural awareness and expression). Näistä taidoista tä-

män työn näkökulmasta vaikuttaa mielenkiintoisimmalta digitaaliset taidot, joihin kuuluu tietoyhteiskunnan teknologian ja tieto- ja viestintätekniikan perustaidot, teknologian hallinta ja kriittinen käyttö. (Official Journal of the European Union 2006.)

Ammatillisen perustutkinnon perusteissa elinikäisen oppimisen avaintaitojen kuvauksessa mainitaan, mitä ja miten oppija hyödyntää teknologiaa ja tietotekniikkaa. Oppija hyödyntää ammatissa käytettäviä teknologioita monipuolisesti ja ottaa huomioon tekniikan hyödyt, rajoitukset ja riskit, käyttää tietotekniikka monipuolisesti ammatissaan ja kansalaisena. Tieto- ja viestintätekniikka sekä sen hyödyntäminen osaamistavoitteissa mainitaan mm. yleisimpien tieto- ja viestintätekniikan sovellusten hyödyntäminen ja käyttö, verkkoidentiteetin ja yksityisyyden suojaus, tekijänoikeudet, tietoturva- ja tietosuojaoheiden ja määräysten mukainen toiminta, tiedostojen eri säilytys ja lähetysmuodot. Valinnaisissa osaamistavoitteissa mainitaan myös erilaiset tietojärjestelmien sovellukset ja uusien tieto- ja viestintätekniikan laitteiden sovellutusten käyttöönotto, sähköisissä medioissa toimiminen ja digitaalisen materiaalin hyödyntäminen. (Hiusalan perustutkinto 2014, 88, 89, 116.)

Tieto- ja viestintäteknologian merkityksen kasvu oppimisympäristöissä ja opetuksessa tarkoittaa sitä, että jokaisella pitää olla riittävät perustaidot niiden käyttöön ja osalla enemmänkin. Oppimisympäristöllä tarkoitetaan kaikkia niitä ympäristöjä, missä ammatillista koulutusta järjestetään esimerkiksi verkossa. (Pirkanmaan liitto 2014, 17, 20.) Koulutuksessa on myös pitkään keskittynyt lähinnä, laitteiden saatavuuteen ja opettajien täydennyskoulutukseen. Nyt painopistettä pyritään siirtämään sähköisen oppimateriaalin (e-oppimateriaalin) kehittämiseen ja julkaisemiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 26.) Sähköisen oppimateriaalin kehittämisessä kiinnitetäänkin huomiota ymmärtävään ja elämyksellistä oppimista tukevaan materiaaliin. (Arjen tietoyhteiskunnan neuvottelukunta 2010, 26).

Tieto- ja viestintätekniikka muuttaa myös opettajan roolia. Hän tulee olemaan enemmän oppimisen ohjaaja, ei vain tiedon jakaja. (Opetushallitus 2011,6.) Aiemmin varsinaisia tiedon lähteitä olivat koulut ja oppilaitokset tai yliopistot. Nykyään niiden tehtävänä on tiedon välittäminen ja luominen, mutta painopiste muuttuu enemmän tiedon lähteille opastajiksi, tiedon käytön ohjaajiksi ja tiedon laadun arvioijiksi. (Niemi & Multsilta 2014, 17.) On myös muistettava, että joissain tilanteissa vain verkkopalvelujen kautta voidaan tavoittaa asiakkaita. Lisäksi internet madaltaa osallistumista hakeutua palvelujen piiriin. (Immonen 2011, 245). Internetin välityksellä tapahtuva ohjaus nähdään hyvänä uraohjauksessa. Tämä mahdollistaa myös maaseudulla ja syrjäseuduilla asuvien sekä liikuntarajoitteisten henkilöiden palvelemisen. (International Association

for Educational and Vocational Guidance (IAEVG), 5.) Hyödyntämällä tieto- ja viestintätekniikkaa voidaan myös edistää palvelujen saatavuutta alueilla ja oppilaitoksissa, joilla olisi muutoin vaikeuksia tarjota yhdenvertaisia palveluja paikallisesti tuotettuna (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 24).

Yhteenvedona voisi todeta, että opinto-ohjaajan taidot, joita tarvitaan muuttuvissa jatko-opintojen ohjauksen ympäristöissä, ovat kytköksissä yhteiskunnassa, työelämässä ja koulutuksessa tapahtuviin muutoksiin. Voisi sanoa, että ohjaus on painottumassa yhä enemmän tiedon lähteille saattajaksi. Opinto-ohjaajan ohjauksessa tarvittava materiaali on jo pääosin sähköisessä muodossa internetissä mm. oppilaitosten sivuilla ja sähköisissä palveluissa kuten mm. Opintopolku.fi oppijan palveluissa, TE- toimistojen sivuilla sekä kansainvälisissä lähteissä. Materiaalia on tekstimuodossa kuin myös videoina esimerkiksi uratarinoita ja eri ammattien esittelyvideoita. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että opinto-ohjaaja voi kerätä sähköistä materiaalia verkosta erilaisiin jatko-opintojen ohjauksen tilanteisiin soveltuvaksi. Tiedon kerääminen tarkoittaa sitä, että yhä enemmän tarvitaan informaatio ja medialukutaitoja, mutta myös koneiden, laitteiden ja ohjelmistojen käyttötaitoja. Opinto-ohjaajan tulee siis kehittää taitoja, jotka liittyvät sähköisen tiedon ja materiaalin hakuun eri lähteistä, materiaalin tallennukseen, käsittelyyn ja jakamiseen. Seuraavaksi tarkastellaankin, mitä tulisi huomioida tietoa etsittäessä ohjauksen tarpeisiin.

3.5 Jatko-opintojen ohjauksen tiedon laatu muuttuvissa ohjauksen ympäristöissä

Nyt on "big data" aika. Yksiselitteistä määrittelyä big datalle ei ole. Sillä kuitenkin tarkoitetaan yleisesti suurta määrää dataa, joka on muodoltaan erilaista, yksinkertaisista tekstidokumenteista ja sosiaalisen median päivityksistä reaaliaikaisen videovirran ja verkkoon kytkettyjen laitteiden kautta hyvinkin monimutkaisten satelliittijärjestelmien tuottamaan dataan. Huomioitavaa onkin, että tietomäärät eivät sinänsä poista tiedon tulkinnan merkitystä. Haasteena onkin osaajapula esimerkiksi erilaisten analyysimenetelmien osaajista sekä big datan käsittelyä osaavista ohjelmoijista. (Liikenne- ja viestintäministeriö 2013, 2-4, 9.)

Internet on pullollaan tietoa ja sosiaalisen median myötä se on vain lisääntynyt. Internetistä saatava tieto ei rajoitu siis ainoastaan yritysten ja virallisten tahojen tuottamaan sisältöön. Käyttäjien tuottamaa tietoa ovat esimerkiksi blogikirjoitukset, verkkokauppojen tuotearvostelut, harrastajayhteisöjen ylläpitämät verkkosivustot ja asiantuntijoiden tekemät esitykset. Myös yliopistot ja muut korkeakoulut järjestävät kaikille avoimia

verkkokursseja. Internetistä aktiivinen oppija löytää loputtomasti esimerkiksi avoimia tiedonlähteitä, oppimateriaaleja ja blogeja. (Pönkä 2014, 29, 32.) Big dataan liittyy myös avoin data, joka viittaa julkishallinnon avaamiin datavarantoihin. Avoimen datan julkaisemisen esteenä ovat mm. tietoturvaan ja yksityisyyteen liittyvät asiat. (Salo 2014, 35, 45, 169.) Dataa yksilön terveydentilasta voivat lähettää myös esimerkiksi erilaiset hyvinvointiteknologian laitteet. Ahtiaisen & Aurannen (2007, 9) mukaan hyvinvointiteknologia jaetaan kuuteen osa-alueeseen: apuvälineteknologiat, kommunikatio- ja informaatioteknologiat, sosiaaliset teknologiat ja turvallisuus, terveysteknologiat, esteetön suunnittelu ja Design for All -ajattelu sekä asiakas- /potilastietojärjestelmät. Tosin opinto-ohjaaja ei varsinaisesti puutu opiskelijan terveydenhuoltoon, joka on koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon toiminta-aluetta. Yksilöiden on kuitenkin ehkä hyvä tiedostaa, mitä ja millaista dataa yleisestikin kerätään ja tuotetaan. Tämä liittyy tiedon kriittiseen arviointiin, mutta myös omien tietojen ja tuotosten avoimuuden määrittelyyn.

Me siis elämme yhteiskunnassa, jonka tärkein tuotantotekijä on tieto ja internet tarjoaa pääsyn globaalien tiedonlähteiden äärelle ajantasaisesti (Haasio 2009, 9, 11). Tieto päivittyy koko ajan, eikä informaation määrällä ole juuri rajoja. Uutta tietoa syntyy jatkuvasti ja sen oikeellisuutta ja totuutta joudutaan myös arvioimaan jatkuvasti, joten myös tiedon lähteet tulee asettaa kriittiseen puntarointiin. (Niemi & Multisilta 2014, 17, 18.) Internetistä sähköistä materiaalia haettaessa onkin tärkeää, että sähköisen materiaalin sisältämä tieto on laadukasta. Laadukkaaseen tietoon voi luottaa. Yksimielisiä ollaankin siitä, millaista on korkealaatuinen internet-aineisto, mutta kriteereitä sen sijaan nimetään ja ryhmitellään eri tavoin. Ryhmittelyyn ja painotukseen vaikuttaa esimerkiksi tarkasteluun käytetty näkökulma, kuten katsotaanko asioita opiskelijan, tutkijan vai kirjastoalan ammattilaisen kannalta.

Tampereen yliopiston kirjaston www-sivulla (2012) internet-aineiston arviointikriteerejä ovat: auktoriteetti, validiteetti, paikkansapitävyys, käyttäjätuki, informaation ajantasaisuus ja internet-aineiston pysyvyys, www-sivuston ylläpito ja pysyvyys, www-sivuston pysyvä käytettävyys ja internet-aineisto lähteenä. Haasion (2011, 18, 19) mukaan verkkolähteen luotettavuutta arvioitaessa tulisi huomioida seuraavia asioita: kuka on tiedon tuottaja ja sivuston ylläpitäjä, esiintyykö kirjoittaja omalla nimellään, nimimerkillä vai onko kirjoitus jonkin organisaation nimissä tehty, mikä on tekstin tyylilaji, millainen on tekstin kieliasu, mitkä ovat kirjoittajan motiivit, onko sivulle merkitty lähteitä. Hakutuloksia arvioitaessa voidaan kiinnittää huomiota myös sellaisiin asioihin kuin puolueettomuus, tekijyys, luotettavuus, ajantasaisuus, julkaisun kate, julkaisun muoto, julkaisun

tekninen toteutus ja toimivuus. Suomi.fi www-sivuilla on verkkopalvelujen laatukriteeristö, joka on tarkoitettu erityisesti julkisten verkkopalvelujen kehittämisen ja arvioinnin työkaluksi. Se koostuu 40 laatukriteeristä, jotka sijoittuvat viidelle arviointialueelle. Arviointialueita ovat: verkkopalvelujen käyttö, sisältö, johtaminen, tuottaminen ja hyödyt. Lampen (2008, 2080, 2081) mukaan tavanomaisia laatukriteerejä ovat: avoin tieto (sivuston julkaisijasta ja omistajasta, kohdeyleisöstä, päämääristä, sponsoreista ja rahoituksesta), kirjoittajien ja lähdeviitteiden ilmoittaminen, päiväysten merkitseminen (tiedon tuoreus), sivuston käyttäjien yksityisyyden kunnioittaminen, sivuston rooli potilaiden hoidon täydentäjänä (tavoitteena ei saa olla potilas-lääkärisuhteen korvaaminen), tiedon selkeä esittäminen, piilomainonnan välttäminen, palautemekanismin tarjoaminen. Laadultaan varmistetut terveysportaalit ovatkin yleistyneet 2000-luvulla. Ne poimivat verkosta hyviksi katsomiensa kriteerien mukaisia sivustoja ja ohjaavat käyttäjiään niiden pariin. Tällaisia portaaleja ovat yhä enemmän kehittäneet myös julkiset tahot ja valtiovalta eri maissa.

Yksinkertaista ja johdonmukaista menetelmää arvioida verkon tarjoamaa tietoa ei ole. Käyttäjä joutuu usein itse arvioimaan tiedon luotettavuutta varsinkin silloin, kun ei ole kyse erilaisten portaalien tarjoamasta tiedosta. Terveysportaalit ja tietokannat, joiden laatu on varmistettu, ovat helppo tie luotettavaan tietoon, mutta niiden sisältö on aina rajallinen. Erilaiset keskustelufoorumit, sosiaaliset yhteisöt ja blogien tuottamaa informaation laatua on vaikea arvioida. Internetin terveystiedon luotettavuuden arviointi kuitenkin käy terveysammattilaiselta helpommin kuin maallikolta. Tällöin hän voisi hyödyntää laatuohjelmien tuotoksia ja suositella sivustoja potilaille tai kerätä valikoiman sivustoja ja ehkä tulostaa niitä potilaalle. Tutun potilaan tapauksessa voi ottaa huomioon myös sellaisia asioita, joita tekniset välineet ja kriteeristöt eivät tavoita. (Lampe 2008, 2077, 2082.) Voisi ajatella, että myös opinto-ohjaaja voisi poimia laadukasta materiaalia internetistä ja jakaa sitä ohjaustarpeen mukaan.

Yhteenvetona voisi todeta, että sähköisessä muodossa olevaa tietoa on monenlaista ja sitä keräävät ja tuottavat useat tahot erilaisiin tarkoituksiin. Tiedon luotettavuutta ei ole myöskään aina helppo arvioida vaikka arviointikriteerejä on runsaasti. Opinto-ohjaajalla voisikin olla tulevaisuudessa tärkeä rooli internetistä ja sosiaalisesta mediasta löydetyn tiedon arvioijana ja jopa kerääjänä. Tästä syystä oppilaitoksessa opinto-ohjaaja voisikin hyödyntää laatuohjelmien tuotoksia ja suositella sivuja oppijoille, joista he löytävät laadukasta tietoa jatko-opintojaan varten. Opinto-ohjaajaa voisikin olla mm. alkuinformaation antaja asiasta, jolla aktivoidaan ja ohjataan kaikkia oppijoita mahdollisimman laadukkaaseen tiedon lähteille. Täten ne oppijat jotka löytävät tiedon itsenäisesti

voivat jatkaa tiedonhakua itsenäisesti ja ne jotka kaipaavat lisää ohjausta voivat ha-
keutua henkilökohtaiseen ohjaukseen.

3.6 Jatko-opintojen ohjauksen kehittämistarpeet opinto-ohjaajan työssä

Oman ammattitaidon kehittäminen on sidoksissa toimintaympäristöön, jossa työsken-
nellään. Tärkeää onkin globaalin kehityksen sekä yhteiskunnan ja työelämän muutos-
suuntien hahmottaminen. Toimintaympäristöjen kehittäminen edellyttää myös tiedon
käyttöön liittyviä taitoja. (Opiskelijan käsikirja 2014, 7, 8.) Paason & Korenton (2010,
10) mukaan yhteiskunnan ja työelämän muutokset ja kasvavat osaamistarpeet sekä
koulutuspolitiikan ja rakenteellisen kehittämisen uudistukset lisäävät opetushenkilös-
tön osaamiseen kohdistuvia haasteita. Helakorven (2010, 119) mukaan kehittävä työ-
ote edellyttää kehittämis- ja tutkimusosaamista (tieteellistä osaamista). Tieteellinen
osaaminen ei kuitenkaan tarkoita täydellisiä tutkijan taitoja, vaan ajattelun taitoja, mitä
jatkuva oman työn ja työyhteisön kehittäminen edellyttää. Tämä tarkoittaa sitä, että
työntekijän tulee jatkuvasti ylläpitää tietoisuutta oman alan kehityksestä. Tulee olla
myös näkemyksellisyyttä yhteiskunnallisesta kehityksestä ja mm. oman filosofisen ar-
voperustan pohdintaa ja eettisen toimintaperustan luomista ja uudistamista.

Opinnäytetyötä aloittaessani puhuttiin paljon sähköisestä yhteishausta ja sen uudistu-
misesta. Puhuttiin myös elinikäisen oppimisen taidoista ja esteettömästä tiedon saan-
nista. Tämän lisäksi keskusteltiin tieto- ja viestintätekniisten taitojen lisääntyvästä käy-
tön tarpeesta opetuksessa sekä oppimisympäristöjen lisääntyvästä siirtymisestä verk-
koihin. Samoin sähköiset yhteishakuun liittyvät painetut oppaat vähenivät ja tietoa
siirtyi internetin. Yhä merkityksellisemmäksi ovat nousseet internetin lisäksi myös so-
siaalinen median tuottamat materiaalit kuten videot eri uratarinoista ja ammasteista,
erilaiset ammattilaisten tuottamat diasarjat ja asiantuntijoiden tuottamat blogit ja wikit.
Mielenkiintoisilta mm. jatko-opintojen ohjauksen elävöittävänä materiaalina vaikutta-
vat myös erilaisten verkostojen tuottama tieto koulutustarjonnasta, työllisyystilanteista
ja niiden kehityksestä.

Yhteenvetona voi todeta, että opinto-ohjaajan jatko-opintojen ohjauksen toimintaym-
päristö on muuttunut. Opinto-ohjaajan tärkeimmiksi taidoiksi internetistä ja sosiaali-
sesta mediasta tietoa etsittäessä osoittautuivatkin kokonaisuuksien hallinta, tiedon-
haku ja tiedonhallinta, lähdekritiikin taidot sekä erilaisten tieto- ja viestintätekniikkaan
liittyvien taitojen hallinta että välineiden käyttötaito. Näiden taitojen yhteydessä puhu-
taankin usein informaatio- ja medialukutaidosta. Suurinta osaa näistä taidoista on

tarvittu ohjaustyössä jo aiemminkin, mutta tiedon muuttuminen sähköiseen muotoon, on tarkoittanut sitä, että tiedonlähteitä on tullut lisää, tieto päivittyy nopeasti ja sähköisten materiaalien määrä on kasvanut. Tieto on myös hajallaan eri lähteissä internetissä ja sosiaalisessa mediassa.

Tässä työssä kehitetäänkin jatko-opintojen ohjausta mm. kehittämällä opinto-ohjaajan taitoja ”hallita” tietoa keräämällä sitä tässä työssä rakennettavaan opinto-ohjaajan omaan tiedonhaku- ja ohjausympäristöön. Tästä ympäristöstä opinto-ohjaaja voi ”ottaa ja jakaa” laadukasta tietoa ja materiaalia erilaisiin ohjauksen tarpeisiin. Immosen (2011, 238, 239, 244) mukaan oppilaitoksen ohjaustoiminnassa voidaanakin käyttää esimerkiksi verkon tieto- ja palvelusivustoja osana ohjausprosessia tai perustaa ohjausympäristö internetiin. Seuraavaksi tarkastellaankin, millaista sähköistä materiaalia ja sähköisiä välineitä internet ja sosiaalinen media voisivat tarjota tiedon tallennukseen, käsittelyyn ja jakamiseen.

4 TIEDONHAKU- JA OHJAUSYMPÄRISTÖT JATKO-OPINTOJEN OHJAUKSESSA

Tässä tiedonhaku- ja ohjausympäristöt tarkoittavat niitä ympäristöjä, joista opinto-ohjaaja hakee tietoa jatko-opintojen ohjauksen tarpeisiin ja sen kehittämiseen. Tässä luvussa perehdytään siihen, millaisena ohjaajat kokevat internetin ja sosiaalisen median ohjauksessa ja tiedonhaun ympäristönä sekä millaisia sähköisiä välineitä ja materiaalia internet ja sosiaalinen media tarjoavat jatko-opintojen ohjaukseen. Blogia, wikiä ja Moodlea tarkastellaan lähemmin sähköisinä välineinä, joiden avulla löydettyä tietoa voidaan tallentaa, käsitellä ja jakaa. Lopuksi tarkastellaan tiedonhaku- ja ohjausympäristöjen rakentamisessa huomioitavia asioita.

4.1 Tiedonhaku- ja ohjausympäristöinä internet ja sosiaalinen media

Immosen (2011, 238, 239) mukaan internetin tuomat muutokset on ollut nähtävillä jo kauan. Työhallinnon AVO-ammatinvalintaohjelman verkkoversio oli jo 1990-luvun loppupuolella. Opintoluotsi koulutusportaali luotiin 2000-luvun alkupuolella ja 2004 lähtien peruskoulujen ja lukioden opetussuunnitelmien perusteissa mainittiin tietoverkkojen hyödyntäminen oppilaan- ja opintojen ohjauksessa. Nykyään opinto-ohjaajat ja ohjaus- ja neuvonta-alan toimijat ovat jo verkoissa kehittelemässä ja luomassa omia toimintatapojaan sekä palvelumuotojaan.

Internetin digitaalinen tietoverkko muodostuu kaupallisista, akateemisista ja valtiollisista verkoista, jotka on liitetty toisiinsa internet-protokollan avulla. Internetin keskeisiä sovelluksia ovat mm. www, sähköposti ja chat. (Matikainen 2008, 178.) Kolin (2008, 15, 114) mukaan verkolla viitataan ihmisten, organisaatioiden ja teknologian välineisiin, verkkoihin että verkostoihin. Majurin & Helakorven (2010, 134, 135) mukaan internet on ympäristö, jossa nuoret (15-30 v.) lukevat sanomalehdet ja hoitavat monet käytännön elämän asiat kuten pankkiasiat. Se toimii myös sosiaalisen median foorumina, jossa ollaan läsnä reaaliajassa kavereiden kanssa. Internet toimii myös mm. tiedonlähteenä ja kirjastona, se mahdollistaa oppijan etäohjauksen ja se on sosiaalisen oppimisen ja parhaimmillaan yhteisen tiedonluomisen alusta.

Vuorinen (2006, 6, 163, 183, 196) tarkastelee internetin merkitystä ohjaajien työvälineenä. Keskeisin lisäarvo internetillä vaikuttaa olevan välittömän tilannesidonnaisen tiedon sekä koulutus- ja työmarkkinatiedon lähteenä. Internetistä saatava tietojen ja

palvelujen saatavuuden lisääntyminen koetaan lisäarvona etenkin perusasteella ja toisella asteella. Internetiä käytetään myös omassa työssä tarvittavan tiedon hankintaan ja ylläpitoon. Internetissä olevia kotisivuja hyödynnetään eri kohderyhmille suunnatussa tiedottamisessa ja markkinoinnissa. Internetillä näyttää olevan keskeinen merkitys niin oman ammattitaidon ylläpitämisessä kuin vertaisoppimisessa. Kettusen & Vuorisen (2011, 12) mukaan ohjaajat käyttävät internetiä useimmiten tietojen etsimiseen, yhteydenpitoon sekä materiaalin jakamiseen, mutta vähemmän sitä käytetään yhteisölliseen tiedon tuottamiseen tai reaaliaikaiseen viestintään. Heinosen (2009, 7) mukaan verkot ja verkostot tarjoavat mahdollisuuden kytkeytymiseen. Kyse ei kuitenkaan ole ainoastaan verkottumisesta. Kyse on myös yhteisöistä ja yhteisöllisyydestä.

Sosiaalinen media korostaa käyttäjien asemaa aktiivisina toimijoina ja sisällöntuottajina. Sen taustalla, on verkkojulkaisemisen demokratisoituminen ja yksinkertaiset julkaisuvälineet, kuten blogit ja wikit, jotka tarjoavat mahdollisuuksia itseilmaisuuksiin ja yhteistyöhön. (Matikainen 2008, 187.) Sosiaalisessa mediassa on ominaista yhteisöllinen tuottaminen ja vuorovaikutteisuus. Sosiaalisessa mediassa onkin kyse erilaisista verkkopalveluista, joissa käyttäjät jakavat ja tuottavat itse sisältöjä, kuten kuvia, tekstiä, linkkejä ja ajatuksiaan eri muodoissa sekä kommunikoivat toisten palvelun käyttäjien kanssa. (Haasion 2011, 123). Sosiaalisen median tuoma avoimuus, julkisuus ja yhteisöllisyys eivät ole tyypillisesti kuuluneet opetustyöhön. Sosiaalisen median ympäristöt tarjoavat kuitenkin mahdollisuuksia sekä opiskelijoiden ja opettajien väliseen kommunikointiin että opettajien ja muiden asiantuntijoiden välisten verkostojen ja yhteisöjen luomiseen. (Pönkä & Impiö, Vallivaara 2012, 120.)

Sosiaalisen median käyttö ohjauksessa on vielä melko vähäistä. Yhteisöllinen sisällöntuotanto nähdään kuitenkin kiinnostavana mahdollisuutena opinto-ohjaajien keskuudessa. Ohjaajat ovat kuitenkin epävarmoja erilaisten sovellusten käytöstä sekä niiden mahdollisuuksista ohjauksen tavoitteiden kannalta. Sosiaalisen median käytössä kuitenkin nähdään enemmän mahdollisuuksia kuin uhkia. Hyvinä puolina sosiaalisen median käytössä nähdään vertaistuen mahdollisuudet sekä sen, että se tuo mahdollisesti myös virkamiehen lähemmäksi ihmistä. (Kettunen & Vuorinen 2011, 13.) Sosiaalinen media tarjoaa monia vuorovaikutusvälineitä, yhdessä tekemisen apuneuvoja, julkaisemisen ja sisällön jakamisen tilaa, avoimia aineistoja ja verkostoitumispaikkoja. Sosiaalisen median avulla voi hankkia tietoa, kerätä aineistoa, jäsentää ja käsitellä tietoa, verkostoitua, luoda esityksiä ja muita tuotoksia, analysoida ja reflektoida, antaa vertaispalautetta, tehdä itsearviointia, oppia työelämä ja kansalaistaitoja. (Rongas 2012.)

Sosiaalinen media avaa myös monipuolisen oppimisresurssien aarreaksian ja tarjoaa käteviä työvälineitä tiedon käsittelyyn ja tiedon rakenteluun. (Rongas 2011.)

Sosiaalisen median foorumeista on tullut myös yhä tärkeämpiä tiedonhankinta- ja jakelukanavia. Tietoa haetaan Wikipediasta ja muista wikeistä, blogeista ja yhteisöpalveluissa esitetään kysymyksiä ja saadaan vastauksia. Tiedonhankinnan näkökulmasta katsottuna sosiaalisen median palveluissa korostuu se, että käyttäjällä on mahdollisuus saada myös informaatiota, joka perustuu kokemuksiin ja mielipiteisiin, jota on muutoin melko vaikeata saada. Sosiaaliseen mediaan liittyy usein myös ammatillisia tavoitteita, kuten oman alan seuraaminen. Sosiaalista mediaa on käytetty myös kouluissa perusopetuksessa, toisella asteella, ammattikorkeakouluissa kuin yliopistoissa oppimisen apuna. Ajatuksena on kuitenkin ollut etenkin tiedon yhdessä luominen ja prosessimainen oppiminen. Blogit ja wikit soveltuvat hyvin opetuskäyttöön. (Haasio 2011, 124, 127, 128, 129.)

Sosiaalinen media on ajankohtainen, mutta tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen kentällä kuitenkin vielä vähän tutkittu alue. Teknologian ja sosiaalisen median käytön kasvun myötä on ohjauksen toimintakentällä tunnistettu tarve uudistaa ohjauspalveluja ja parantaa niiden saatavuutta. Kuitenkin siinä, missä ajatus sosiaalisen median käytöstä ohjauksessa innostaa toisia, niin toisia se arveluttaa. (Opolehti 2013, 13.) Ohjaajien käsitykset sosiaalisesta mediasta vaihtelevatkin melkoisesti. Käsitykset voidaan jakaa viiteen kategoriaan: sosiaalinen media nähdään tarpeettomana (social media in career services is unnecessary), turhana (social media in career services is dispensable), mahdollisena (social media in career is a possibility), tarpeellisena (social media in career services is desirable) ja välttämättömänä (social media in career services is indispensable). (Kettunen, Vuorinen & Sampson 2013, 307- 311.)

Yhteenvetona voisikin todeta, että internet on tuttu väline ohjauksessa. Ohjauksessa internetiä käytetään usein tietojen etsintään ja yhteydenpitoon sekä materiaalin jakamiseen. Sosiaalisen median kokemukset ohjauksessa kuitenkin vaihtelevat huomattavasti. Myöskään tutkittua aineistoa sosiaalisen median käytöstä ohjauksessa ei juurikaan ole. Sosiaalisen media auttaa kuitenkin tiedonhaussa ja sen kautta voidaan jakaa tietoa ja se tarjoaa työvälineitä tiedon tallennukseen, tiedon käsittelyyn ja tiedon jakamisen. Seuraavaksi tarkastellaankin sosiaalisen median tarjoamia sähköisiä välineitä, joihin tietoa voisi tallentaa ja millaista sähköistä materiaalia sosiaalisen median kautta olisi tarjolla tallennettavaksi. Toisin sanoen pyritään löytämään opinto-ohjaajan omaan

tiedonhaku- ja ohjausympäristöön sähköinen väline, johon kyseinen ympäristö voidaan rakentaa ja johon voidaan tallentaa sähköistä materiaalia.

4.2 Tiedonhaku- ja ohjausympäristöjen sähköiset välineet ja materiaalit sosiaalisessa mediassa

DevelOPE-hankkeessa sosiaalisen median opetuskäytön tarkastelu kohdentuu yhteisölliseen oppimiseen, joka perustuu siihen oletukseen, että sosiaalinen media mahdollistaa monipuolisen vuorovaikutuksen ja toiminnan yhdessä erilaisissa yhteisöissä. (Pönkä, Impiö & Vallivaara 2012, 120.) Tässä työssä mallin kautta hahmotetaan sosiaalista mediaa internetissä olevana ympäristönä, joka toimii sähköisten välineiden ja sähköisen materiaalin ”tuottajana” jatko-opintojen ohjaukseen. Sähköisiä välineitä tarvitaan opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön välineeksi tiedon tallentamiseen, käsittelyyn ja jakamiseen. Sähköinen materiaali puolestaan tarjoaa opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristöön tietoa, jota voidaan käyttää jatko-opintojen ohjauksessa.

Sosiaalisen median työskentely- ja oppimisympäristö (kuvio 1) muodostuu Pönkän & Impiön (2012, 34) mukaan henkilökohtaisesta oppimisympäristöstä, kognitiivisista työkaluista ja sisältöresursseista jotka ovat yksilöllisiä elementtejä. Yhteisöllisiä elementtejä ovat yhteisöllinen oppimisympäristö, yhteisölliset työkalut ja yhteisöresurssit.

Kuvio1. Sosiaalinen media työskentely- ja oppimisympäristönä (Pönkä & Impiö 2012, 34)

Yksilölliset osa-alueet ovat:

Henkilökohtainen oppimisympäristö on oppijan rakentama kokonaisuus joka muodostuu sosiaalisen median palveluista. Henkilökohtaisessa oppimisympäristössä voidaan seurata opiskeluun liittyviä sisältöjä, prosessoida saatua tietoa ja reflektoida oppimista kirjoittamalla blogikirjoituksia. Tavallisimmin käytetyt alustat henkilökohtaisen oppimisympäristön rakentamiseen ovat mm. blogi sekä wikipalvelut. Henkilökohtaiseen oppimisympäristöön voidaan liittää myös muita sosiaalisen median palveluita kuten valokuva-, video-, miellekartta- ja muistiinpanopalveluita. (Pönkä & Impiö 2012, 35.)

Kognitiivisilla työkaluilla tarkoitetaan verkkopalveluita, joiden avulla on mahdollista tukea yksilöllistä tiedonprosessointia ja oppimista. Tällaisia palveluita ovat mm. käsite- ja miellekarttatyökalut erilaiset piirto- ja kaaviotyökalut, alleviivaus- ja muistiinpanotyökalut, erilaiset kalenterit, tehtävälistat ja henkilökohtaiseen projektinhallintaan soveltuvat sosiaalisen median palvelut. (Pönkä & Impiö 2012, 36, 37.)

Tärkeä osa oppimisympäristöä ovat tavanomaiset sisältöresurssit, jotka muodostuvat käyttäjien vapaaehtoisesti jakamasta sisällöstä. Tietopuoliset www-sivustot, sähköiset julkaisut, hakupalvelut, tietokannat ovat esimerkkejä sisältöresursseista. Sisältöresurssit voivat olla sekä kaupallisista sisällöistä että käyttäjien vapaaehtoisesti jakamasta sisällöstä mm. uutispalvelut, YouTube –videot ja Flickr –kuvat. Näitä käytettäessä on kiinnitettävä huomiota erityisesti tekijänoikeuksiin ja tekijänoikeuslisenseihin. (Pönkä

& Impiö 2012, 37.) Verkossa olevaa materiaalin käyttöä koskee tekijänoikeuslainsäädäntö (Haasio 2011, 34). Nämä tulee huomioida sisältöresursseja linkitettäessä mm. blogiin.

Yhteisölliset osa-alueet ovat:

Yhteisöllisellä oppimisympäristöllä tarkoitetaan verkkoympäristöä, joka on tärkeä oppijoiden yhteisöllisen oppimisen kannalta. Yhteisöllinen oppimisympäristö sisältää tietoa mm. opetuksen käytännön järjestelyistä. Tähän liittyvät esimerkiksi aikataulujen, tehtävien ja materiaalien välittäminen oppijoille. Yhteisöllisen oppimisympäristön toteuttamiseen soveltuu mm. Moodle verkko-oppimisympäristö ja sosiaalisen median palvelut kuten esim. wikien tyyppiset yhteisösivustot. (Pönkä & Impiö 2012, 38.)

Yhteisöllisillä työkaluilla voidaan sekä prosessoida tietoa yhdessä että tuottaa sisältöä yhdessä. Yhteisiä tuotoksia voi olla esimerkiksi käsite- ja miellekartta tai esitys. Yhteisölliset työkalut ovat kognitiivisia työkaluja, jotka mahdollistavat monen käyttäjän välisen tiedonprosessoinnin. Yhteisöllisten työkalujen käytön tavoitteena on tukea myös jaetun asiantuntijuuden muodostumista. (Pönkä & Impiö 2012, 38,39.)

Yhteisöresursseilla tarkoitetaan sosiaalisen median palveluissa olevia ryhmiä ja yhteisöjä, jotka ovat keskittyneet johonkin tiettyihin aihepiireihin, ja joita käyttäjät voivat hyödyntää tietolähteinä. Verkkoyhteisöt voivat tarjota jatkuvasti uutta tietoa jäsenilleen. Myös muut voivat hyödyntää keskusteluissa kertynyttä tietoa esimerkiksi kirjoittamalla kysymyksen Google -hakupalveluun tai mennä suoraan verkkoyhteisön sivulle ja hyödyntää siten muiden käyttäjien tuottamaa tietoa. Verkkoyhteisöjen kautta voidaan tavoittaa myös yksittäisiä asiantuntijoita. (Impiö & Pönkä 2012, 39, 40.) Sosiaalisen median palveluista tehty tiedonhankinta voidaankin jaotella seuraavasti: Wikipediasta ja wikistä tehty tiedonhankinta, yhteisöpalveluissa esitetyt kysymykset ja saadut vastaukset ja blogeihin kohdistuva tiedonhankinta. Tiedonhankinnan kannalta tämä tarkoittaa sitä, että käyttäjä mahdollisesti turvautuu informaatioon, joka ei ehkä ole asiantuntijan tuottamaa. Haasion (2011, 127.)

Sosiaalisen median oppimisympäristön rakentamisessa tulee huomioida oppimisympäristön avoimuuden hallitseminen. Opettajalla voi olla hyviä syitä rajoittaa verkkoon tehtävän oppimisympäristön tai sen joidenkin osien avoimuutta. Myös oppijoiden on tärkeää tietää, mitkä oppimisympäristön osat ovat avoimia ja mitkä suojattuja. (Pönkä

& Impiö 2012, 41.) Tästä syystä myös opinto-ohjaajan on tärkeää miettiä, mitkä tiedonhaku- ja ohjausympäristön osat ovat tarkoitettu henkilökohtaiseen ja/tai yhteisölliseen käyttöön.

Yhteenvedona voidaan todeta, että yksilö voi käsitellä asioita yksin tai yhdessä muiden kanssa. Asioiden käsittelyyn sosiaalinen media tarjoaa sähköisiä välineitä kuten mieliekarttoja, käsitekarttoja ja oppimisalustoja. Tässä työssä haetaan ympäristöä, johon opinto-ohjaaja voi rakentaa oman tiedonhaku- ja ohjausympäristönsä. Tähän ympäristöön hän kerää sähköistä materiaalia. Oppimisalustoihin kuten blogiin ja wikiin voidaan tallentaa tietoa. Oppimisalustat ovat oppimisympäristöissä pohjana käytettyjä tietoteknisiä sovelluksia (Koppa www.sivut). Oppimisalusta on yleensä jokin paikka, johon opettaja voi viedä tuottamansa verkkomateriaalin ja johon oppijat voivat palauttaa ratkaisunsa (Kalliala 2002, 110, 111). Tämän perusteella oppimisympäristöön sähköisiksi välineiksi voivat sopia blogi, wiki ja Moodle. Sosiaalinen media tarjoaa tallennusvälineiden lisäksi myös sähköistä materiaalia jatko-opintojen ohjaukseen. Tavanomaiset sisältöresurssit ja yhteisöresurssit tarjoavat YouTube –videoita ja SlideShare diaesityksiä, tietopuolisia [www-sivuja](http://www.sivuja) sekä sähköisiä julkaisuja ja artikkeleita ja verkkoyhteisöjen asiantuntijoiden kirjoituksia. Sosiaalisessa mediassa työskennellessä tulee huomioida myös oppimisympäristön avoimuus.

4.3 Tiedonhaku- ja ohjausympäristöjen sähköisinä välineinä blogi, wiki, Moodle

Opinto-ohjaaja tarvitsee, paikan mihin tallentaa tietoa, missä sitä voi käsitellä ohjauksen tarpeisiin soveltuvaksi ja mistä sitä voi jakaa. Opinto-ohjaajan tulee siis rakentaa oma tiedonhaku- ja ohjausympäristönsä. Sosiaalisen median sähköisiksi välineiksi mainitaan blogi ja wiki, joita on myös käytetty opetuksessa. Monissa oppilaitoksissa on käytössä sähköisenä välineenä esimerkiksi Moodle. Tässä kappaleessa tarkastellaankin blogin, wikin ja Moodlen ominaisuuksia toimia opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön sähköisinä välineinä, joihin ympäristön voisi rakentaa. Kyseiseen ympäristöön opinto-ohjaaja voi tallentaa sähköistä materiaalia, käsitellä sitä ja jakaa jatko-opintojen ohjauksen tarpeen mukaan.

Oppimisen ohjauksessa on tärkeää suunnitella, mitä sosiaalisen median välineitä missäkin oppimis- ja ohjausprosessin tilanteessa käytetään ja miten. Muutos lähtee opetus- ja oppimiskäytännöistä, joita tukemaan voidaan valita sosiaalisen median työvälineitä. Työvälinettä hankittaessa tulee miettiä myös, millaista laadullista parannusta op-

pimisprosessiin halutaan ja mikä työväline mahdollistaisi kyseisen parannuksen. (Kalliala & Toikkanen 2009, 7, 8, 12.) Oppimisympäristön väline valitaan siis kulloisenkin tarpeen mukaan. Jos yksittäisellä kurssilla käytetään useita verkkovälineitä, olisi oppimisympäristöllä hyvä olla joku keskuspaikka, jossa kaikki linkit muihin sijaitsevat. Keskuspaikkana voi olla blogi, jos pääasiassa halutaan vain tiedottaa ajankohtaisista asioista. Wiki toimii etenkin silloin, jos tarkoituksena on yhteisymmärryksen muodostaminen usean henkilön kesken. Keskuspaikka voisi olla myös kurssin suljettu oppimisympäristö, kuten Moodle. (Kalliala & Toikkanen 2009, 60, 100.)

Blogissa asiat kirjautuvat aikajärjestyksessä. Blogeja voi myös linkittää toisiinsa. (Mätkäinen 2008, 66.) Blogi voi tarjota mm. artikkeleille pysyvän osoitteen, mahdollistaa kommentoinnin sekä sisältää tekniikan, jolla voidaan viitata toisissa blogeissa oleviin artikkeleihin. Se voi toimia verkkolehdenä, projektityön dokumenttivälineenä, oppimispäiväkirjana, portfoliona ja ajattelun tukena tai oppimateriaalina. Blogi toimii myös kursсібlogina, jonka avulla koordinoidaan kurssia, tiedotetaan yleisistä asioista ja viritetään keskusteluja. Olennaista kuitenkin on, että mietitään blogien pedagogista roolia omassa oppiaineessaan. (Kalliala & Toikkanen 2009, 42, 43, 54.) Blogia voi kirjoittaa sekä yksin että ryhmässä. Luku- kirjoitus- ja kommentointioikeuksia on mahdollista jakaa tarpeen mukaan. Opettajan kannattaa myös ensin itse testata palveluita, mikä parhaiten soveltuu omaan opetukseen. (Suominen ja Nurmela 2011, 101, 165.) Blogia perustettaessa tulee ensiksi päättää, mitä blogialustaa halutaan käyttää. Huomiota kannattaa kiinnittää myös mahdollisiin kokorajoituksiin, sekä kuvien siirtomahdollisuuksiin. Jos blogissa haluaa julkaista videoita, niin kannattaa etukäteen tarkistaa mahdollistuuksia se. (Haasio 2011, 158, 159.) Kannattaakin tutustua sähköisen välineen ominaisuuksiin ennen kuin tekee välineen lopullista valintaa, jotta se vastaa käyttötarkoitustaan.

Wikin käyttö on perusteltua sellaisten aineistojen kokoamisessa, joita pitää jatkuvasti päivittää (Suominen & Nurmela 2011, 155). Wikin perusidea on, että sivujen sisältöä voi muuttaa nopeasti ja helposti. Wikin sivut ovat lähtökohtaisesti aina julkisia. Organisaatioilla ja oppimisalustoissa voi olla myös sisäisiä wikejä. Wiki on palvelu, jossa kuka vain voi muokata sivuja helposti ja nopeasti. Se toimii hyvin myös kurssin keskuspaikkana. (Kalliala & Toikkanen 2009, 55, 60, 100.)

Moodle voi olla oppilaitoksen suljettu oppimisympäristö. Moodle voi olla portti kaikkeen opinnoissa tapahtuvaan. Moodlesta löytyy kaikki opintoihin liittyvä tieto sekä linkit mui-

hin oppimisympäristöihin ja -välineisiin. Moodlella voidaan hyödyntää myös keskustelualueita ja henkilökohtaisia viestejä. Sinne voi myös palauttaa tehtäviä ja antaa tehtävistä palautetta. Lisäksi siellä voi seurata opintojen edistymistä. (Aarreniemi-Jokipello 2011, 30, 31.) Huomioitavaa on myös se, että ikärajoitukset ja tietoturvariskit puoltavat organisaation ylläpitämiä suljettuja järjestelmiä. Kuitenkin organisaatioiden suljettujen oppimisympäristöjen ongelmana voi olla oppijan polku oppilaitoksesta toiseen, sillä pääsy oppilaitoksen sähköisiin oppimisympäristöihin päättyy opintojen päättyessä. (Rongas 2012.) Tosin sanoen voisi todeta, että ympäristö on organisaatiosidonnainen.

Yhteenvedona voisi todeta, että näiden tietojen pohjalta kaikki edellä mainitut välineet soveltuvat opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristöjen välineiksi. Kuitenkin blogi monipuolisuutensa ja tiedotukseen soveltuvana sekä Moodle jo oppilaitoksessa olevana välineenä tuntuvat luontevimmilta kyseiseen tarkoitukseen. Aarreniemi-Jokipellon (2011, 35) mukaan ammattikorkeakouluissa on tosin jo pohdittu, että Moodlesta olisi aika luopua ja siirtää koko opettajakoulutus sosiaalisen median ympäristöihin.

4.4 Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentamisessa huomioitavaa

Kallialan & Toikkasen (2009, 7) mukaan oppiminen ei parane uusilla työvälineillä, vaan se edellyttää oppimisprosessin muutosta. Uudet työvälineet kuitenkin mahdollistavat uusia toimintatapoja. Välineitä on jo nyt paljon ja niitä syntyy jatkuvasti lisää. Jos kuitenkin halutaan käyttää uusia työvälineitä opetuksessaan, niin on vain valittava jokin väline jollain kriteerillä ja opetettava sen käyttö. Sitten se on vain liitettävä osaksi opetusta.

Ohjausympäristön suunnittelun lähtökohtana ohjaamisen näkökulmasta eivät ole niinkään asiasisällöt, vaan juuri oppimistoimintojen mahdollistaminen. Myöskään ohjauksen perustehtävät eivät muutu, vaikka oppimisympäristö muuttuisi. Uusissa oppimisympäristöissä voi jopa käydä niin, että ohjaaja ja ohjattava eivät välttämättä kohtaa fyysisesti ollenkaan, mutta se ei poista kuitenkaan ohjauksen tarvetta. Ohjaajan on myös tunnettava oman ohjausympäristönsä erityispiirteet, jotta hän voi toimia sen vaatimalla tavalla. (Verkko-tutor www.sivut.fi.) Ohjausympäristö tuo näkyväksi oppijan ja ohjaajan ajattelu- ja työskentelyprosessin. (Koli 2008, 114).

Sosiaalisen median käytön mahdollisuutena nähdään esimerkiksi useiden toimijoiden välinen verkostomainen yhteistyö, nopean tiedon jakaminen ja välittäminen ja yhteisöllinen tiedonrakentelu. Nämä kuitenkin edellyttävät, että jokaisella toimijalla on siihen tarvittavat valmiudet. Sosiaalisen median käyttäminen voikin lähteä liikkeelle siitä, että alkaa käyttää jotakin sosiaalisen median palvelua, kuten kirjoittamalla blogia. Sosiaalisen median käyttö onkin hyvä aloittaa vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa otetaan käyttöön yksi sosiaalisen median palvelu perustellusti. Neljännessä vaiheessa hallitaan jo sosiaalisen median palvelujen laaja tuntemus ja pedagoginen hyödyntäminen. (Pönkä, Impiö & Vallivaara 2012, 113, 114, 119.)

Yhteenvetona voisi todeta, että uusien työvälineiden kautta on mahdollisuus myös muuttaa ja kehittää työtapojaan. Tässä työssä uudet työvälineet mahdollistavat mm. sähköisen materiaalin tallennuksen yhteen paikkaan, josta sitä voi ottaa käyttöön erilaisiin ohjaustilanteisiin ajasta ja paikasta riippumatta. Myös opetuksessa hyödynnetään ja tullaan hyödyntämään entistä enemmän verkkoja, joka vaikuttaa myös ohjaukseen. Opinto-ohjaajan tulee kuitenkin ensin itse perehtyä sähköisten välineiden käyttöön ja mahdollisuuksiin ohjauksessa, jotta voi hyödyntää niitä omassa työssään ja ohjauksessaan, mutta myös ohjata oppijoita niiden käytössä.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa kehitetään ja tuetaan opinto-ohjaajan ammattitaitoa jatko-opintojen ohjauksessa sekä tieto- ja viestintätekniisiä taitoja. Työn tavoitteena on opinto-ohjaajan oman asiantuntijuuden kehittäminen suhteessa muuttuneisiin jatko-opintojen ohjauksen toimintaympäristöihin. Aihetta lähestytään teoreettisen tiedon tarkastelun, opinto-ohjaajan työkokemuksen, ohjaustoiminnan, havainnoinnin ja reflektoinnin kautta. Tuloksena syntyy malli opinto-ohjaajan omaan käyttöön tarkoitettusta sähköisestä tiedonhaku- ja ohjausympäristöstä, joka tukee jatko-opintojen ohjausta. Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentaminen jatko-opintojen ohjauksessa mallin rakentamisessa hyödyn erityisesti Pönkä & Impiön (2012) Sosiaalinen media työskentely- ja oppimisympäristönä mallista. Tässä työssä rakennettua mallia ei ole testattu ns. ulkopuolisilla testaaajilla. Mallia rakennettaessa työssä käytetty muu lähdeaineisto tuki ja syvensi omia ajatuksia ja näkemyksiä sekä tarjosi uusia näkökulmia tarkastella asioita ja omaa työtä ja siinä tarvittavia taitoja. Lisäksi lähdeaineisto tarjosi ideoita oman työn kehittämiseen, joka näkyy mm. työn yhteenvetokappaleissa, joissa lähdemateriaalista saatua tietoa sovelletaan opinto-ohjaajan työhön. Tämä näkyy myös työn valmistusprosessissa. Työ siis perustuu lähinnä työn teoreettisen tiedon pohjalta luotuun omien ajatusten ja ideoiden testaukseen. Lähdemateriaalin lisäksi myös epävirallisissa ns. käytäväkeskusteluissa on puhuttu mm. sosiaalisesta mediasta, blogeista ja muista sähköisten välineiden käytöstä opetuksessa ja ohjauksessa. Myös tietosuoja ja tietojen avoimuus on mainittu keskusteluissa. Tämä voisi osoittaa aiheen ajankohtaisuutta.

5.1 Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristö jatko-opintojen ohjauksessa

Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristö tarkoittaa ympäristöä, jonka opinto-ohjaaja rakentaa itselle omaksi henkilökohtaiseksi ympäristöksi. Tähän ympäristöön opinto-ohjaaja kerää sähköistä materiaalia jatko-opintojen ohjauksen erilaisia tilanteita varten. Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristö rakennetaan sähköiselle välineelle (oppimisalustalle). Sähköiselle välineelle rakennettuun tiedonhaku- ja ohjausympäristöön opinto-ohjaaja kerää sähköistä materiaalia (teksteinä, kuvina ja videoina) käyttäen tiedonhaun kanavana internetiä ja sosiaalisesta mediaa. Tähän ympäristöön tallennettua tietoa voidaan käyttää erilaisissa ohjaustilanteissa.

5.1.1 Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentaminen jatko-opintojen ohjauksessa mallin valmistamisprosessi

Yhteiskunnan kehittymisen, koulutuksen, oppimisen ja oppijoiden muuttumisen vuoksi tuli tarve kehittää tieto-, ohjaus- ja neuvontapalveluja jatko-opintojen ohjauksessa. Jatko-opintojen ohjauksen kehittämisen tarve johtuu mm. siitä, että jatko-opintojen ohjauksessa tarvittava tieto on siirtynyt painetuista oppaista pääosin sähköiseen muotoon, jolloin tietoa on saatavilla internetin ja sosiaalisen median välityksellä. Tieto on kuitenkin hajallaan eri lähteissä ja sitä on runsaasti saatavilla globaalisti, jolloin sen löydettävyyks voi olla haastavaa etenkin nopeissa ohjaustilanteissa. Työn teoreettisen tarkastelun pohjalta tiedon löytymiseksi tarvitaankin kokonaisuuksien hallintaa ja informaatio- ja medialukutaitoja. Tärkeäksi taidoksi nousi kriittinen suhtautuminen tiedon lähteisiin. Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristöön opinto-ohjaaja voikin tallentaa valikoitua laadukasta tietoa. Tästä ympäristöstä opinto-ohjaaja voi jakaa tietoa oppijoille heidän ohjaustarpeiden mukaan.

DevelOPE-hankkeessa kehitetty sosiaalisen median ympäristön tarkastelun kautta havaittiin, että sosiaalinen media tarjoaa niin sähköisiä välineitä (kuten oppimisalustoja) tiedon tallennukseen, käsittelyyn ja jakamiseen kuin sähköistä materiaalia (tietoa) ohjauksen tarpeisiin. Työn tuottaman tiedon mukaan sähköisiksi välineiksi sopivat hyvin blogi ja wiki. Myös Moodle otettiin tarkastelun kohteeksi, sillä monissa oppilaitoksissa on Moodle käytössä. Näistä syistä johtuen kyseiset sähköiset välineet valittiin opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön sähköisiksi välineiksi. Kuitenkin lopulliseen ympäristöön halutaan valita vain yksi sähköinen väline, koska teoreettisen tiedon pohjalta sosiaalisen median välineiden käyttö kannattaa aloittaa yhdestä välineestä. Jotta väline sopisi opinto-ohjaajan tarpeisiin, niin seuraavaksi tarkastellaankin vielä näitä välineitä opinto-ohjaajan tämänhetkisen näkemyksen pohjalta, mihin käyttötarkoitukseen ne sopisivat parhaiten opinto-ohjaajan työssä. Aiempi teoreettinen tarkastelu tässä työssä on kohdistunut lähinnä välineiden yleisiin ominaisuuksiin.

Työssäni on tarvetta etenkin jäsentää tietoa, joten blogin ”välilehdet” voivat olla hyvä tapa jäsentää sitä. Blogi soveltuu myös tiedotukseen, joka on myös yksi välineen tärkeä ominaisuus. Se soveltuu myös moneen käyttötarkoitukseen kuten henkilökohtaisesta portfolioista julkisiin julkaisuihin. Moodlen ominaisuudet sopivat mahdollisesti opinto-ohjaajan työssä etenkin kurssimuotoiseen opiskeluun, jolloin opinto-ohjaajalla olisi esimerkiksi ns. kiinteitä uraohjauksen tai jatko-opintojen ohjauksen tunteja sään-

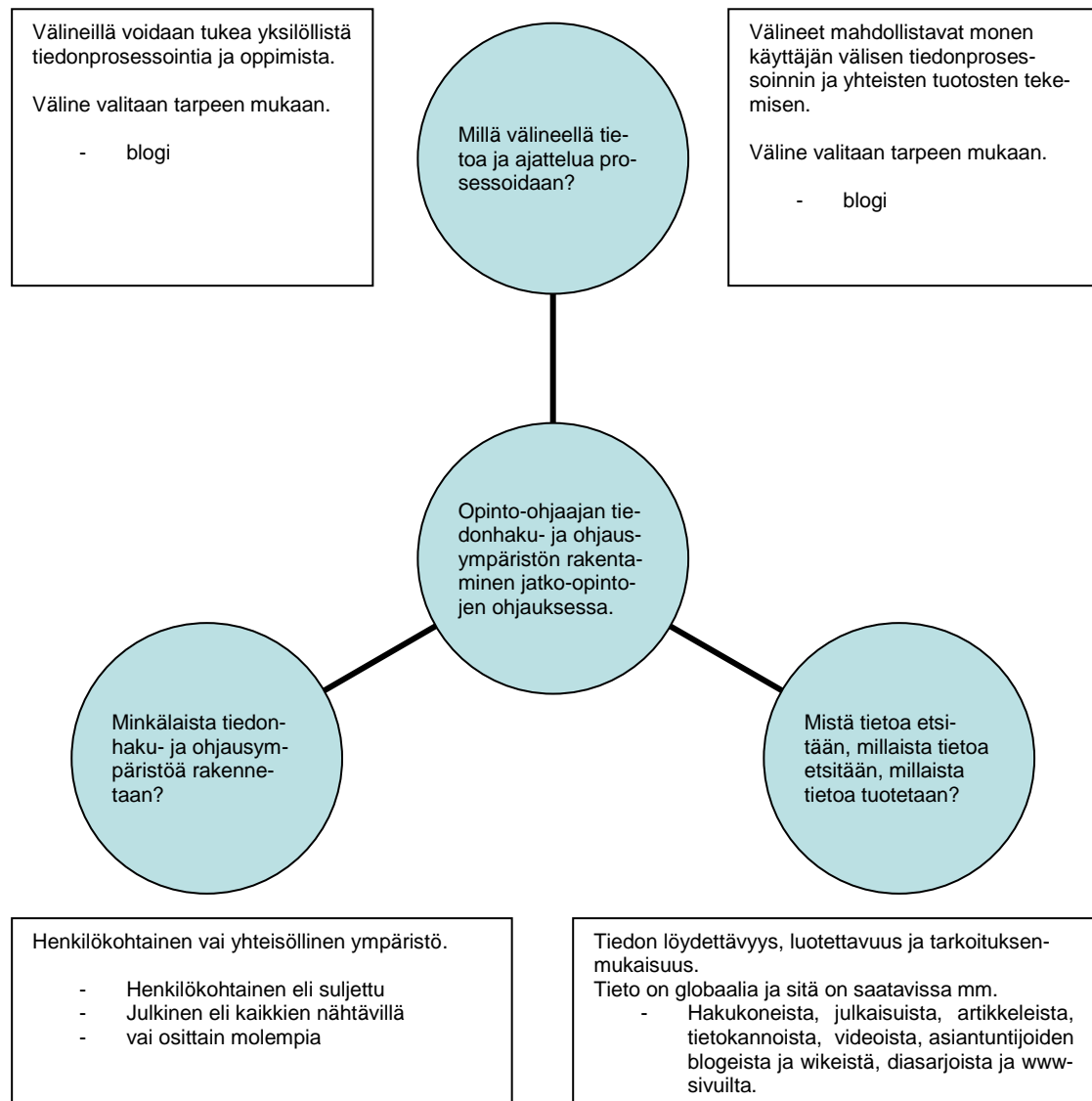
nöllisesti. Tällöin Moodle voisi sisältää mm. jatko-opintojen ohjauksen kurssin, joka sisältäisi esimerkiksi ohjauksen käytännön järjestelyt kuten aikataulut, tehtävät ja materiaalit. Siihen voisi liittää myös vuorovaikutteisia osia kuten keskustelufoorumin ja tehtävien palautuksen. Keskustelufoorumiin esimerkiksi ammatinopettajat voisivat kirjoittaa ajankohtaista tietoa alasta ja mahdollisesti myös oman uratarinansa. Uratarinat ehkä toisivat opettajat lähemmäksi oppijaa, mutta uratarinat voisivat myös tarjota näkökulmia oppijan oman urapolun ja jatko-opintojen suunnitteluun. Tällainen foorumi voisi mahdollistaa myös oppijoiden tarkentavat kysymykset mm. alasta ja jatko-opintomahdollisuuksista alalla. Wiki puolestaan toimisi ehkä opinto-ohjaajan työssä etenkin, kun tarkoituksena olisi yhteisymmärryksen muodostaminen usean henkilön kanssa. Sitä voisi hyödyntää esimerkiksi yleisenä koulutuksen keskustelufoorumina oppilaitoksen sisällä.

Blogi, wiki ja Moodle sopivat kaikki opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön sähköisiksi välineiksi. Välineen valintaan vaikuttaa se, että opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristöön toivottiin löytyvän sähköinen väline, johon tietoa voidaan tallentaa, tietoa voidaan käsitellä ja ehkä myöhemmin myös jakaa verkossa. Tällöin on tarvetta välineelle, joka sopisi etenkin tiedottamiseen. Tärkeää on myös, että väline olisi käytettävissä ajasta ja paikasta riippumatta. Tällöin se ei saisi olla organisaatiosidonnainen, jolloin se sulkee Moodlen pois vaihtoehtoista. Tämän lisäksi valintaan vaikuttaa työn teoreettisen tiedon pohjalta se, että sosiaalisen median välineiden opettelu on hyvä aloittaa yhdestä välineestä. Työn teoreettisen tiedon ja opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristöjen tarpeet huomioon ottaen opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön sähköiseksi välineeksi valitaan blogi. Pelkkä sähköisen välineen valinta ei kuitenkaan vielä muodosta opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristöä. Seuraavaksi esitelläänkin, miten rakentuu opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristö (blogiin).

5.1.2 Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentaminen jatko-opintojen ohjauksessa mallin esittely

Työn teoreettisen tiedon pohjalta rakennetaan opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön malli jatko-opintojen ohjaukseen. Mallille on luonut pohjaa etenkin Sosiaalinen media työskentely- ja oppimisympäristönä (Pönkä & Impiö 2012). Muu lähdeaineisto on mm. syventänyt asioiden merkityksellisyys ymmärtämistä. Kun opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristöä rakennetaan internettiin, tulee huomioida

kolme näkökulmaa. Näitä näkökulmia ovat: välineet, millä tietoa ja ajattelua prosessoidaan (oppimisalusta), minkälaista tiedonhaku- ja ohjausympäristöä rakennetaan (henkilökohtainen vai julkinen) ja mistä tietoa etsitään, millaista tietoa etsitään ja millaista tietoa ympäristöön tuotetaan (tiedon löydettävyyttä, tiedon luotettavuus ja tiedon tarkoituksenmukaisuus). Näistä näkökulmista muodostuu opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentaminen jatko-opintojen ohjauksessa, joka on kuvattu kuviossa 2.

Kuvio 2. Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentaminen jatko-opintojen ohjauksessa.

Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristöä rakennettaessa ensiksi päätetään, millaisissa ympäristöissä halutaan työskennellä eli valitaan itselle ja käyttötarkoitukseen sopiva sähköinen väline. Toiseksi päätetään, halutaanko rakentaa ympäristö vain omaan henkilökohtaiseen käyttöön, vai halutaanko sisältöä jakaa ja mahdollisesti

myös prosessoida tietoa yhdessä muiden kanssa eli ympäristön avoimuuteen liittyvät asiat. Tarpeen mukaan valintaan sähköinen väline, jolla voidaan tukea yksilöllistä tiedon prosessointia, ajattelua ja oppimista tai sähköinen väline, joka soveltuu monen käyttäjän välisen tiedonprosessoinnin ja yhteisten tuotosten tekemiseen. Kolmanneksi tulee päättää, mistä tietoa etsitään, millaista tietoa etsitään ja millaista tietoa tuotetaan. Tiedon löydettävyyys, luotettavuus ja merkityksellisyys ovat tärkeitä tiedostaa, kun tiedonhaun kanavana käytetään internetiä ja sosiaalista mediaa. Tietoa on löydettävissä ja saatavissa globaalisti mm. erilaisia hakukoneita käyttäen, julkaisuista, artikkeleista, tietokannoista, videoista (esim. YouTube), tiettyihin aiheisiin keskittyneistä blogeista ja wikeistä, diasarjoista (esim. SlideShare) ja monilta www-sivuilta kuten yritysten, virastojen ja oppilaitosten sivuilta. Merkityksellistä kuitenkin työn tuottaman tiedon mukaan on, että oppimisalustalle kerätty tai tuotettu tieto vastaa tiedon tarpeeseen.

Näin rakentuu opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristö jatko-opintojen ohjauksessa.

Millä välineellä tietoa ja ajattelua prosessoidaan?

Väline on blogi. Blogin valinnassa kiinnitetään huomiota seuraaviin tiedonhaku- ja ohjausympäristön tarpeisiin: välineeseen tulee mahtua paljon tietoa (koska tieto siirtyy sähköiseen muotoon ja painettu materiaali vähenee tai poistuu käytöstä kokonaan), välineeseen tulee voida linkittää tietoa (jota on saatavilla kaikkialla maailmasta teksteinä, kuvina ja videoina), välineen rakenteen tulee olla sellainen, että sieltä löytää helposti tarvittavan tiedon, välineen tulee olla sellainen, että sen avulla tietoa voidaan tallentaa, käsitellä ja jakaa esteettömästi paikasta ja ajasta riippumatta, välineen tulee mahdollistaa tiedon käsittely erilaisiin ohjauksen tarpeisiin soveltuvaksi, välineen tulee mahdollistaa henkilökohtaisen ja julkisen ympäristön rakentamisen ja välineen tulee toimia myös myöhemmin rakennettavan ohjauksen ympäristönä.

Minkälaista tiedonhaku- ja ohjausympäristöä rakennetaan?

Blogi on alussa opinto-ohjaajan henkilökohtainen ympäristö eli suljettu ympäristö. Myöhemmin, kun ympäristö on valmis ja käyttökokemusta on kertynyt, niin osa ympäristöstä voisi mahdollisesti toimia julkisena ympäristönä.

Mistä tietoa etsitään, millaista tietoa etsitään, millaista tietoa tuotetaan?

Jatko-opintoja käsittelevä blogi sisältää tietoa esimerkiksi seuraavista lähteistä, jota kerätään julkisista lähteistä ohjauksen tarpeen mukaan: Koulutusrakenne/Suomi (Ope-

tushallituksen www-sivulta), hakuoppaat/koulutustarjonta (ammattikorkeakoulut, yliopistot, toisen asteen oppilaitokset), koulutustarjonta ja esitteet (ammatillinen aikuiskoulutus, yksityiset oppilaitokset, kansanopistot, kansalaisopistot, työväenopistot) ja kansainvälisiä opiskelumahdollisuuksia. Mahdollisesti kerätään (mm. linkkeinä) myös video- ja kuvamateriaalia esimerkiksi uratarinoista, ammateista sekä muuta jatko-opintojen ohjaukseen vaikuttavaa tietoa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että ohjauksella pyritään vastaamaan oikea-aikaisen ohjauksen tarpeeseen ja sen kehittämiseen. Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristö rakennetaan blogiin. Blogin sisältö rakentuu ns. luotettavista ja julkisista lähteistä kootusta materiaalista, jotka opinto-ohjaaja kerää ohjaustarpeen mukaan. Blogi on tässä vaiheessa ajateltu olevan suljettu ja vain opinto-ohjaajan käytössä lähinnä tiedon tallennukseen. Tietosuojaan ja tietoturvaan liittyvät seikat huomioidaan ja tarkistetaan siinä yhteydessä, kun kehittämis ehdotus esitellään organisaatiossa esimerkiksi esimiehelle ennen blogin perustamista.

6 POHDINTA

Opintojen ohjaus on yhteistyötä, niin oppilaitoksen sisällä kuin ulkopuolisten tahojen kanssa. Opinto-ohjaukseen vaikuttaa myös yhteiskunnassa ja koulutuksessa tapahtuvat muutokset. Jatko-opintojen ohjauksessa nämä muutokset ovat tarkoittaneet mm. sitä, että ohjauksessa tarvittava tieto on yhä useammin sähköisessä muodossa internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Työssä etsittiinkin välineitä tämän sähköisen tiedon tallentamiseen, käsittelyyn ja jakamiseen. Työn tuloksena syntyi malli opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentamisen tueksi jatko-opintojen ohjauksen tarpeisiin.

Työn myötä luotiin pohjaa mm. sille, että opinto-ohjaajalla olisi valmiuksia kehittää tietoa, neuvonta- ja ohjauspalveluja sekä tieto- ja viestintätekniisiä taitojaan jatko-opintojen ohjauksessa. Tieto- ja viestintätekniinen osaaminen tarkoittaa opinto-ohjaajan taitoa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa ohjauksessaan. (Opiskelijan käsikirja 2014, 9). Työ kuitenkin auttoi myös näkemään koulutuksessa tapahtuvia muutoksia laajemmin ja kauaskantoisemminkin, mikä todennäköisesti näkyy muussakin toiminnassa kuin vain jatko-opintojen ohjauksessa.

6.1 Opinnäytetyön merkityksellisyyden pohdintaa

Opinto-ohjaaja on käyttänyt aiemminkin työssään internetiä ja sosiaalista mediaa esimerkiksi tiedon lähteenä, mutta omien sähköisten tiedonhaku- ja ohjausympäristöjen luominen verkkoon ohjauksen tueksi on ollut vasta ajatuksen tasolla. Tämä työ kuitenkin vahvisti tarvetta rakentaa opinto-ohjaajan oma tiedonhaku- ja ohjausympäristö jatko-opintojen ohjauksen tarpeisiin internetiin eli verkkoon. Tärkeää on, että siihen tallennettu materiaali on valikoitua ja vastaa ohjauksen tiedon tarvetta ja se on saatavilla ajasta ja paikasta riippumatta. Merkityksellistä on myös se, että työn kautta omaan työhön tulisi uusia työkaluja, jotka vastaavat muuttuneita jatko-opintojen ohjauksen tiedonhaku- ja ohjaustarpeita.

Työn kannalta tärkein tavoite oli löytää opinto-ohjaajan omaan käyttöön sähköisiä välineitä jatko-opintojen ohjaukseen. Tämä tavoite toteutui. Välineiden valinnan tarkastelussa auttoi opinnäytetyössä syntynyt malli (Opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristöjen rakentaminen jatko-opintojen ohjauksessa), joka on tehty lähinnä opinto-oh-

jaajan omaan työhön ja työskentelytapaan soveltuvaksi. Malli auttaa näkemään sähköisten välineiden ominaisuuksia ja valitsemaan omaan käyttötarkoitukseen sopivan välineen. Malli auttaa myös pohtimaan ympäristön sisältöä ja avoimuutta.

Opinnäytetyössä järkeistettiin opinto-ohjaajan käytännön toimintaa ja muodostettiin malli jatkotoimenpiteitä varten. Tuotettiin materiaalia opinto-ohjaajan käyttöön jatko-opintojen sähköisen tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentamiseen. Tämä on merkityksellistä siitä syystä, että ohjauksessa tarvittava tieto on pääsääntöisesti sähköisessä muodossa internetissä ja sosiaalisessa mediassa, josta opinto-ohjaaja hakee tarvitsemansa tiedon ja muokkaa sitä tarvittaessa erilaisiin ohjaustilanteisiin sopivaksi. Opinto-ohjaaja rakentaa oman tiedonhaku- ja ohjausympäristönsä itse omiin tarpeisiinsa soveltuvaksi, samoin kuin opettajat rakentavat sähköistä materiaalia omaan opetustyöhönsä. Jatko-opintojen ohjaukseen löydetty välineet opinto-ohjaajan omaan käyttöön mahdollistavat jatko-opintojen ohjauksen kehittämisen verkkoihin sekä verkkojen hyödyntämisen entistä tehokkaammin ohjauksessa.

6.2 Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden pohdintaa

Opinnäytetyön tekijä on vasta alkutaipaleella verkossa olevan sähköisen ohjausmateriaalin tekijänä. Opinto-ohjaajana kokemusta on kuitenkin karttunut yli kymmenen vuoden ajalta. Ammatinopettaja kokemusta on karttunut ennen sitä. Nämä näkökulmat auttavat näkemään ja havainnoimaan muutoksia, jotka liittyvät ohjauksen kehittämistarpeisiin. Työn alussa kerrottiin, että työ liittyy opinto-ohjaajan omaan havainnointiin ja reflektointiin, mutta tutkittavaa asiaa tarkastellaan myös kirjallisuuden avulla. Tutkijalla on siis hyvin subjektiivinen asema työssä. Kehitystyössä on kuitenkin pyritty kuvaamaan avoimesti kehittämishankkeen kulkua. Täten aineiston pohjalta mahdollisesti voidaan päätyä samantyyppisiin johtopäätöksiin kuin tässä työssä.

Työ on jäsennetty mahdollisimman selkeäksi kokonaisuudeksi, jossa ilmenee työn tavoite eli ongelma ja miten ongelmaan on etsitty vastauksia ja ratkaisuja. Valmistusprosessi on rakennettu siten, että prosessin eri vaiheet ovat selvästi näkyvissä ja ymmärrettävissä. Ymmärrettävyyttä on lisätty myös aloitus- ja yhteenveto-kappaleissa. Yhteenvetokappaleissa on mm. sovellettu työstä saatua teoreettista tietoa opinto-ohjaajan omaan työhön. Työssä on noudatettu oppilaitoksen raportointiohjeita.

Aineistoa tähän opinnäytetyöhön löytyi vaihtelevasti. Suoranaisesti juuri opintojen ohjaukseen liittyvää kirjallisuutta, joka olisi kytkeytynyt internetin ja sosiaalisen median

hyötykäyttöön ohjauksessa ei juurikaan löytynyt. Opetukseen sitä on hyödynnetty enemmän. Opetus ja ohjaus linkittyvät toisiinsa, joten tieto on helposti sovellettavissa ohjaukseen. Myös erilaisista oppimisalustoista löytyi tietoa. Tämä tieto keskittyi lähinnä oppimisalustojen ominaisuuksien esittelyyn, joten sitä sovellettiin opinto-ohjaajan näkemyksen pohjalta opinto-ohjaajan työhön. Myös itse tiedosta löytyi materiaalia, jota kuitenkin pääsääntöisesti käsitellään tässä tiedonhakuun liittyen. Hakusanoina käytettiin ohjaus, opinto-ohjaus, uraohjaus, tiedonhaku, tiedonhakuympäristö, oppimisympäristö, ohjausympäristö, internet, sosiaalinen media, blogi, wiki ja Moodle. Materiaalia etsittiin pääsääntöisesti kirjastojen tietokannoista ja kirjastojen yhteistietokannasta myös henkilökunnan avustuksella. Lähdemateriaaliksi valittiin perinteisten julkaistujen kirjojen lisäksi sähköistä materiaalia, joka oli lähinnä yliopistojen ja muiden julkisten sektorien www-sivuja, verkkojulkaisuja ja sähköisiä tieteellisiä artikkeleita. Englanninkielisen tiivistelmän teossa käytin konsultointia ja tarkistuksen teki englanninkielinen opettaja. Lähdemateriaalia etsiessäni havaitsin, että monia verkossa olevia aineistoja voidaan päivittää, mikä tarkoittaa sitä, että ns. alkuperäinen lähde mahdollisesti poistuu ja sisältyy uuteen julkaisuun. Tällöin vanhan ns. alkuperäisen lähteen löydettävyyden on heikko.

6.3 Opinnäytetyöprosessin ja oman oppimisen pohdintaa

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää opinto-ohjaajan jatko-opintojen ohjausta tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntäen. Muodostaa käsitys siitä, miten suuri merkitys internetillä sekä sosiaalisella medalla on jatko-opintojen ohjauksessa tarvittavan tiedon lähteenä. Suurin osa tarvittavasta tiedosta on sähköisessä muodossa. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että työn kautta löysin itselleni sopivia työskentelyvälineitä, joihin voin tallentaa tätä tietoa ja käsitellä sekä jakaa sitä ohjauksen tarpeisiin. Tämä luo myös pohjaa tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden kehittämiseksi, jossa hyödynnetään tieto- ja viestintätekniikkaa enemmän.

Työn eteneminen oli polveilevaa. Työ itsessään oli mielenkiintoinen ja lähti omasta tarpeesta kehittää omaa työtä ja ammattitaitoa. Koin aiheen kuitenkin haastavaksi ja se vei enemmän aikaa kuin olin ajatellut. Tämä johtui varmasti myös siitä, että minulla ei ole aikaisempaa kokemusta verkoissa olevista oppimisalustoista. Lopputulokseen olen kuitenkin tyytyväinen, sillä työ on lisännyt rohkeutta ja ymmärrystä lähteä kokeilemaan sähköisiä välineitä suunnitellummin ohjauksessa.

Näin jälkeenpäin ajatellen tässä työssä olisi voinut edetä myös pienestä suurempaan eli työn nimi olisi voinut olla silloin esimerkiksi Blogi jatko-opintojen ohjauksessa. Tällöin näkökulma asioihin olisi ollut ehkä suppeampi ja keskittynyt enemmän sisältöihin. Tällaisenaan työ kuitenkin auttoi näkemään asioita laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin syys-seuraus ajatuksella, joka on tapani lähestyä uusia asioita. Ensin tulee siis ymmärtää, miksi ja mihin tarkoitukseen tulisi käyttää sähköisiä välineitä, jotta voin siirtyä niiden käyttäjäksi. Lähdin opiskelemaan hyvinvointiteknologian koulutusohjelmaan mm. siksi, että ymmärtäisin paremmin tietoteknistyvää ympäristöä ja siihen liittyviä toimintatapoja ja toimintaympäristöjen muutosta, niin työelämässä kuin vapaa-ajalla. Opin näytetyön aiheen valinta tukee tätä samaa tavoitetta. Työssä harvoin pääsee ja löytyy aikaa kehittää juuri omia itselle tarpeellisiksi katsomia toimintatapoja, vaikka oppilaitoksissa jatkuvasti asioita kehitetäänkin. Työntekijän tulee siis myös itse kehittää omaa ammattitaitoaan. Sankarin (2008, 129) mukaan opinto-ohjaajan tulisikin lukeutua aktiiviseksi aikuisopiskelijaksi, elinikäiseksi oppijaksi.

Pönkän, Impiön & Vallivaaran (2012, 120) mukaan sosiaalinen media ympäristönä ja toimintakulttuurina on uusi, jolloin työtapojen ja välineiden omaksuminen edellyttää tukea ja ohjausta niin oppijoille kuin opettajille. Tämä voi tarkoittaa mahdollisesti jopa uudenlaisten taitojen ja toimintatapojen kehittämistä. Valtosen (2011 8, 9) mukaan uusia sovelluksia käyttöönotettaessa tärkeää olisi rohkaisu ja tuen tarjonta omien käytänteiden pohtimiseen osana uusien sovellusten käyttöä. Näin voidaan tukea opettajia kehittämään opetustyötä kohti yksilöllisempiä opetus- ja oppimismenetelmiä.

Tämän työn myötä voinen kai todeta Kettusen, Vuorisen ja Sampson (2013, 311) määritelmän mukaan, että tällä hetkellä kuulun ehkä kategoria 3:n ”Sosial media in career services is possibility” eli sosiaalisen median käyttö ohjauksessa nähdään mahdollisuutena. Mutta olen avoin siirtämään katsettani myös kohti kategoria 4:ä ”Sosial media in caree services is desirable” eli sosiaalisen median käyttö ohjauksessa nähdään tavoiteltavana uraohjauksessa.

Jatkotutkimuksena voidaan kehittää opinto-ohjaajan tiedonhaku- ja ohjausympäristön rakentaminen jatko-opintojen ohjauksessa mallia keräämällä arvointi- ja käyttökokeimuksia. Tällöin voisi tutkia etenkin sitä, miten oleellisena muut (esimerkiksi opettajat) pitävät näitä työssä esitettyjä kolmea näkökulmaa oppimisalustan valinnassa ja sisällön rakentamisessa. Myös se, miten muut valitsevat sähköiset välineet ja miten he raken-

tavat niihin sisältöä, tarjoaisi näkökulmia sähköisten välineiden valintaan. Miten sähköisten välineiden käyttöönotto on vaikuttanut käytännön arjen opetukseen ja ohjaukseen. Jatkotutkimuksena voisi olla myös blogin soveltuvuus ohjauksen sähköisenä välineenä verkossa. Tällöin huomioitaisiin myös tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvät asiat tarkemmin. Tässä työssä blogia on ajateltu käytettävän lähinnä julkisen tiedon tallennukseen ja tallennetun tiedon käyttöä ns. face to face ohjaustilanteissa, ei vielä verkossa.

LÄHTEET

Aarreniemi-Jokipelto, P. 2011. Kohti yhteisöllisen ja henkilökohtaisen oppimisen tilaa sosiaalisen median välinen. Teoksessa P. Ihanainen, P. Kalli & K. Kiviniemi, (toim.). *Sosiaalinen media ja verkostoituminen*. 2. korjattu painos. Helsinki: Saarijärven Offset Oy.

Ahtiainen, M & Auranne, K. 2007. Hyvinvointiteknologian määrittely ja yleisesittely. Teoksessa L., Suhonen & T., Siikanen (Toim.). *Hyvinvointiteknologia sosiaali- ja terveysalalla – Hyöty vai Haitta?* [Verkkojulkaisu] Lahden Ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja C Artikkelikokoelmat, raportit ja muut ajankohtaiset julkaisut, osa 26. [Viitattu 28.9.2014]. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/20730/Suhonen_Liisa_Lamk_2007.pdf?sequence=1.

Arjen tietoyhteiskunnan neuvottelukunta 2010. *Kansallinen tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön suunnitelma*. [verkkojulkaisu]. [viitattu 10.5.2014]. Saatavissa: <http://www.lvm.fi/julkaisu/4147295/kansallinen-tieto-ja-viestintatekniikan-opetuskayton-suunnitelma>.

Cimo www-sivut. [viitattu 11.10.2014]. Saatavissa: <http://www.cimo.fi/>.

Haapakorpi, A. 2006. *Ura- ja rekrytointipalvelut ammatillisissa oppilaitoksissa*. Vuosina 2003-2005 toteutettujen ESR-rahoitteisten projektien arviointi. [Verkkojulkaisu]. Opetushallitus. Dark Oy. Vantaa 2006. [Viitattu 10.5.2014]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/47142_urajarekry.pdf

Haasio, A. 2009. *Johdon assistentin tiedonhankinnan opas*. Helsinki: WSOYpro.

Haasio, A. 2011. *Mitä iloa internetistä?* Hyödy verkkopalveluista, sukella sosiaaliseen mediaan. BTJ Finland Oy. Helsinki: Hansaprint.

Haasio, A. & Savolainen, R. 2004. *Tiedonhankitutkimuksen perusteet*. BTJ kirjasto-palvelu. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.

Heinonen, S. 2009. *Sosiaalinen media*. Avauksia nettiyhteisöjen maailmaan ja vuorovaikutuksen uusiin muotoihin. TuTu-e JULKAISUJA 1/2009. Turun tutkimuskeskus Turun kauppakorkeakoulu. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 14.6.2013]. Saatavissa: https://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/julkaisut/e-tutu/Documents/eTutu_2009-1.pdf.

Helakorpi, S. 2010. Ammatillinen Opettaja. Teoksessa S. Helakorpi, H. Aarnio, M., Majuri. *Ammattipedagogiikkaa uuteen oppimiskulttuuriin*. Hämeen ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Hämeenlinna: Saarijärven Offset Oy.

Helander, J. (2015). *Verkko-ohjauksen rajamailla: Kysymyksiä luottamuksellisuudesta*. [Artikkeli]. Opinto-ohjaaja ammattilehti 2/2015. Suomen opinto-ohjaajat ry. Sopo.

Hiusalan perustutkinto 2009. Ammatillisen perustutkinnon perusteet. Määräys 27/011/2009. Helsinki: Opetushallitus. Oy Fram Ab, Vaasa.

Hiusalan perustutkinto 2014. *Hiusalan perustutkinto, parturi-kampaaja 2014*. Ammatillisen perustutkinnon perusteet. Määräys 43/011/2014. [verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [viitattu 12.4.2015]. Saatavissa: http://www.opf.fi/download/157821_ampe_luonnos_hiusala.pdf.

Immonen, A. 2011. Kohti sulautuvaa ohjaus- ja neuvontatyötä. Teoksessa H. Kasurinen, E. Merimaa & J. Pirttiniemi (toim.). *OPO. Opinto-ohjaajan käsikirja*. Oppaat ja käsikirjat 2011:3. Helsinki: Opetushallitus. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino.

International Association for Education and Vocational Guidance (IAEVG). Strategies for Vocational Guidance in the Twenty-first Century. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 25.2.2015]. Saatavissa: <http://www.unesco.org/education/educprog/tve/nseoul/docse/rstratve.html>.

Kalliala, E. 2002. *Verkko-opettamisen käsikirja*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kalliala, E. & Toikkanen, T. 2009. *Sosiaalinen media opetuksessa*. Oy Finn Lectura Ab. Esa Print Oy, Tampere.

Kasurinen, H. 2004. Ohjauksen järjestäminen oppilaitoksessa. Teoksessa Helena Kasurinen (toim.). *Ohjausta opintoihin ja elämään. Opintojen ohjaus oppilaitoksessa*. Helsinki: Opetushallitus. Vammalan Kirjapaino Oy.

Kekki, M. 2011. Kansainvälisyyteen ohjaaminen osana opon osaamista. Teoksessa H. Kasurinen, E. Merimaa & J. Pirttiniemi (toim.). *OPO. Opinto-ohjaajan käsikirja*. Oppaat ja käsikirjat 2011:3. Helsinki: Opetushallitus. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino.

Kettunen, J. & Vuorinen, R. 2011. Internetin ja sosiaalisen median käytön yleistyessä ohjaus tulee mitoittaa yksilöllisten tarpeiden mukaan. Teoksessa L., Penttinen (toim.). *Opinnoista (työ)elämään*. Tutkimustietoa korkeakouluopiskelijoiden ohjauksen ja työelämätaitojen kehittämiseen. Ohjauksen työelämätaitojen kehittäminen korkea-asteella ESR-projekti 2008-2011. [verkkojulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Koppa Oy [viitattu 3.6.2014] Saatavissa: https://yliopistostatyoelamaan.agileus.fi/files/5413/3854/2086/opinnoista_tyoelamaan_www.pdf.

Kettunen, J., Vuorinen, R., Sampson Jr. James P. 2013. *Career practitioners' conceptions of social media in career services*. British Journal of Guidance & Counselling, 41:3, 302-317, DOI: 10.1080/03069885.2013.781572. Tieteellinen artikkeli. [verkkojulkaisu]. [viitattu 3.6.2014]. Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.1080/03069885.2013.781572>.

Koli, H. 2008. Verkko-ohjauksen käsikirja. Finn Lectura.

Koppa www-sivut. *Virtuaalinen oppimisympäristö*. [Verkkosivu] Jyväskylän yliopiston Koppa. Jyväskylän yliopisto. [viitattu 2.5.2014]. Saatavissa: <http://koppa.jyu.fi>

Lampe, K. 2008. *Internetin tiedon luotettavuus – asiantuntijan rooli arvioinnissa edelleen tärkeää*. Katsaus. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 2008; 124(18):2077-83. Artikkel. Duodecim lehti. [verkkolehti]. [viitattu 25.10.2014]. Saatavissa: http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/haku?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&p_p_lifecycle=0&Article_WAR_DL6_Articleportlet_p_frompage=uusinnunero&Article_WAR_DL6_Articleportlet_viewType=viewArticle&Article_WAR_DL6_Articleportlet_tunnus=duo97503.

Lerkanen, J. 2011. Nuorten ohjaustarpeiden arviointi. Teoksessa H. Kasurinen, E. Merimaa & J. Pirttiniemi (toim.). *OPO. Opinto-ohjaajan käsikirja*. Oppaat ja käsikirjat 2011:3. Helsinki: Opetushallitus. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino.

Liikenne- ja viestintäministeriö 2013. Big data –strategia. Julkaisuja x/2013. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 15.1.2015]. Saatavissa: <http://www.lvm.fi/>.

Majuri, M. & Helakorpi, S. 2010. Opiskelijakeskeiset oppimisympäristöt. Teoksessa S. Helakorpi, H. Aarnio, M., Majuri. *Ammattipedagogiikkaa uuteen oppimiskulttuuriin*. Hämeen ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Hämeenlinna: Saarijärven Offset Oy.

Matikainen, J. 2008. *Verkko kasvattajana. Mitä tulisi tietää ja ajatella verkosta*. Helsinki University Press/Palmenia. Helsinki: Palmenia. Yliopistopaino, Helsinki.

Merimaa, E. 2011. Koulutusjärjestelmä ja ohjaus. Koulutusjärjestelmän muutokset. Teoksessa H. Kasurinen, E. Merimaa & J. Pirttiniemi (toim.). *OPO. Opinto-ohjaajan käsikirja*. Oppaat ja käsikirjat 2011:3. Helsinki: Opetushallitus. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino.

Mäkinen, S. 2012. *Mistä on opo tehty?* Opinto-ohjaajan profession suuntausten murroksia Suomessa 1984-2011 Opo-lehden ilmentämänä. [Verkkojulkaisu]. Erityispedagogiikka. Kasvatustieteen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma 11/2012. Turun yliopisto. [Viitattu 9.4.2015]. Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/87862/gradu2012Makinen-Sanna.pdf?sequence=1>.

Niemi, H. & Multisilta J. 2014. Koulu rajattomuuden keskellä. Teoksessa H. Niemi & J. Multisilta (toim.). *Rajaton luokkahuone*. Opetus 2000. Bookwell Oy. Juva

Numminen, U., Heino, J., Joroinen-Valli, K., Karlsson, R., Lerkkanen J., Virtanen, R. & Pirttiniemi, J. 2005. *Miten tuemme opiskelijaa oppilaitoksessamme. Opas ammatillisen oppilaitoksen opinto-ohjaussuunnitelman laatimiseen*. [verkkojulkaisu]. Helsinki. Opetushallitus. [Viitattu 12.6.2013]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/47247_miten-tuemme.pdf.

Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, A., Nyholm, N., Siniharju, M. & Svedlin, R. (2002). *Opinto-ohjauksen tila 2002*. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Arviointi 8/2002. [Verkkojulkaisu] Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 11.4.2015]. Saatavissa: http://www.oph.fi/julkaisut/2002/opinto-ohjauksen_tila_2002.

Official Journal of the European Union 2006. *Recommendation of the european parliament and of the council of 18 december 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC*. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 25.2.2015]. Saatavissa: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&qid=1425107857267&from=FI>.

Opetushallitus 2011. *Tieto- ja viestintäteknikka opetuskäytössä*. Välineet, vaikuttavuus ja hyödyt. Tilannekatsaus toukokuu 2011. Muistiot 2011:2. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 17.9.2014]. Saatavissa: http://www.oph.fi/julkaisut/2011/tieto_ja_viestintateknikka_opetuskaytossa.

Opetushallitus 2012. *Sosiaalisen median opetuskäytön suositukset 27.2.2012 1/400/2012*. [verkkojulkaisu]. [viitattu 8.1.2015]. Saatavissa: http://www.edu.fi/download/140189_140104_sosiaalisen_median_opetuskayton_suosituks.pdf.

Opetushallitus 2014. *Hyvän ohjauksen kriteerit*. Hyvän ohjauksen kriteerit peruskoulutukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Informaatioaineistot 2014:5. [verkkojulkaisu]. Opetushallitus. Grano Oy [viitattu 15.1.2015]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/158918_hyvan_ohjauksen_kriteerit.pdf.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. *Koulutuksen ja tietoyhteiskunnan kehittäminen 2020*. Parempaa laatua, tehokkaampaa yhteistyötä ja avoimempaa vuorovaikutusta. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:12. [verkkojulkaisu]. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Koulutus ja tiedepolitiikan osasto 2010. [viitattu 20.10.2014]. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/>.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. *Koulutus ja tutkimus vuosina 2011-2016*. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1. [Verkkojulkaisu]. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. [viitattu 17.9.2014]. Saatavissa: <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/Kehittamissuunnitelma.html>.

Opiskelijan käsikirja 2014. *Opiskelijan käsikirja 2014-2015*. Opinto-ohjaajan koulutus (60 OP). [verkkojulkaisu]. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. [Viitattu 1.7.2014]. Saatavissa: http://studyguide.jamk.fi/globalassets/opinto-opas-aokk/opinto-ohjaajankoulutus/2014-2015/opo_kasikirja_2014.pdf.

Opolehti 2013. *Ohjaajien käsityksiä sosiaalisesta mediasta vaihtelevat tarpeettomasta tarpeelliseen*. Sopo. Suomen opinto-ohjaajat ry:n jäsenlehti 1/2013. Artikkel. [Verkko-lehti]. [Viitattu 14.12.2014] Saatavissa: <http://sopo.fi>.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki L 1287\2013. Finlex. Lainsäädäntö [Viitattu 3.3.2015]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>.

Paaso, A. & Korento, K. 2010. *OSAAVA OPETTAJA 2010–2020*. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opetushenkilöstön osaaminen. Loppuraportti. [Verkkojulkaisu] Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print, Tampere 2010. [viitattu 18.1.2015]. Saatavissa: http://www.opf.fi/download/122130_Osaava_opettaja_2010-2020.pdf.

Pessi, F. (2015). *Virtuaalinen opinto-ohjaaja*. Pääkirjoitus. Opinto-ohjaaja ammattilehti 2/2015. Suomen opinto-ohjaaja ry. Sopo.

Pirkanmaan liitto 2014. *Pirkanmaan ammatillisen koulutuksen järjestäjien alueellinen kehittämissuunnitelma (amkesu) 2014-2017*. [verkkojulkaisu] Pirkanmaan liitto. [viitattu 18.1.2015]. Saatavissa: <http://www.pirkanmaa.fi/files/files/hallinto/julkaisut/pdf/Amkesu2.pdf>.

Pirttiniemi, J. 2011. Koulutusjärjestelmä ja ohjaus. Oppilaan- ja opinto-ohjaus osana suomalaista koulutusta. Teoksessa H. Kasurinen, E. Merimaa & J. Pirttiniemi (toim.). *OPO. Opinto-ohjaajan käsikirja*. Oppaat ja käsikirjat 2011:3. Helsinki: Opetushallitus. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino.

Pönkä, H. 2014. *Sosiaalisen median käsikirja*. Docendo Oy. Saarijärven offset Oy.

Pönkä, H. & Impiö, N. 2012. Sosiaalinen media oppimisympäristönä. Teoksessa H. Pönkä, N. Impiö, & V. Vallivaara (toim.). *Sosiaalisen median opetuskäyttö*. Oppimisen teoriaa ja kokemuksia DevelOPE –hankkeesta. [verkkojulkaisu]. Oulu: Oulun yliopiston oppimateriaalia. Kasvatustieteiden tiedekunta. [viitattu 14.6.2013]. Saatavissa: <http://herkules.oulu.fi/isbn9789514298233/isbn9789514298233.pdf>.

Pönkä, H., Impiö, N. & Vallivaara, V. 2012. Ohjeita sosiaalisen median käyttöönottoon ja pedagogisen käytön arviointiin. Teoksessa H. Pönkä, N. Impiö, V. Vallivaara (toim.).

Sosiaalisen median opetuskäyttö. Oppimisen teoriaa ja kokemuksia DevelOPE –hankkeesta. [verkkojulkaisu]. Oulu: Oulun yliopiston oppimateriaalia. Kasvatustieteiden tiedekunta. [viitattu 14.6.2013]. Saatavissa:

<http://herkules.oulu.fi/isbn9789514298233/isbn9789514298233.pdf>.

Rongas, A. 2011. *Mikä ihmeen sosiaalinen media?* Edu.fi materiaaleja ja työtapoja. [Verkkosivu]. [Viitattu 14.6.2013]. Saatavissa: http://www.edu.fi/tvt_opetuksessa/sosiaalinen_media.

Rongas, A. 2012. *Mikä ihmeen sosiaalinen media? Sosiaalisen median oppimisympäristö* 7.11.2012. Edu.fi materiaaleja ja työtapoja. [Verkkosivu]. [Viitattu 14.6.2013]. Saatavissa: http://www.edu.fi/tvt_opetuksessa/sosiaalinen_media.

Salo, I. 2014. *Big data & pilvipalvelut*. Docendo Oy. Saarijärven Offset Oy.

Saloranta, A. 2011. *Kelpoisuus vai valmius jatko-opintoihin*. Teoksessa H. Kasurinen, E. Merimaa & J. Pirttiniemi (toim.). *OPO. Opinto-ohjaajan käsikirja*. Oppaat ja käsikirjat 2011:3. Helsinki: Opetushallitus. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino.

Sankari, E. 2008. Agentista palokuntalaiseksi. Opinto-ohjaajan professio ja työnkuva. Opo-lehden kertomana. [Verkkojulkaisu]. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto. [Viitattu 9.4.2015]. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20110042/urn_nbn_fi_uef-20110042.pdf.

Schiersmann, C., Ertelt, B-J., Katsarov, J., Mulvey, R., Reid, H., Weber, P. (Edited by). 2012. *NICE Handbook for Academic Training of Career Guidance and Counselling Professionals. Common Points of Reference*. [Verkkojulkaisu]. Network for Innovation in career Guidance and Counselling in Europe (NICE), 2012. [viitattu 18.12.2014]. Saatavissa: <http://www.nice-network.eu>.

Siippainen, M. 2012. Kunnalliset ja seutukunnalliset ohjaussuunnitelmat. Teoksessa A., Rinkinen & M., Siippainen (toim.). *Ohjauksen polkuja*. Perusopetuksen oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan hyvät käytänteet. Oppaat ja käsikirjat 2012:4. Helsinki: Opetushallitus. Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy.

Stenström, M-L., Pöyliö, L. & Valkonen, S. 2002. *Ura- ja rekrytointipalvelut toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa*. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 10.5.2014]. Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/49246_ura_ja_rekry_toisen_asteen_ammattillisissa_oppilaitoksissa.pdf.

Suomi.fi www-sivut. *Laatua verkkoon* 28.06.2012. [Verkkosivu]. [Viitattu 25.10.2014]. Saatavissa: http://www.suomi.fi/suomifi/tyohuone/laatua_verkkoon/.

Suominen R. & Nurmela S. 2011. Verkko-opettaja. WSOYpro OY.

Säkinen, T. (2011). Ohjauksen kehittäminen lukiolaisnäkökulmasta. Teoksessa H. Kasurinen, E. Merimaa & J. Pirttiniemi (toim.). *OPO. Opinto-ohjaajan käsikirja*. Oppaat ja käsikirjat 2011:3. Helsinki: Opetushallitus. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino.

Tampereen yliopiston kirjaston www-sivut. *Internet-aineiston arviointikriteerejä*. Tampereen yliopisto muutettu 14.11.2012. [Verkkosivu]. [Viitattu 2.11.2014] Saatavissa: <http://www.uta.fi/kirjasto/oppaat/arviointikriteereja.html>.

TIEKE www-sivut. *Tietoyhteiskunnassa taidot määritelty*. Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus 2009. [Verkkosivu]. [Viitattu 15.10.2014]. Saatavissa: <http://www.tieke.fi>.

Toikka I., Mustonen H. 2011. *Opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa*. Teoksessa H. Kasurinen, E. Merimaa & J. Pirttiniemi (toim.). *OPO. Opinto-ohjaajan käsikirja*. Oppaat ja käsikirjat 2011:3. Helsinki: Opetushallitus. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino.

Valtionvarainministeriö. SADe-ohjelma. *Hyvää palvelua, tehokasta hallintoa. Sähköisen asiainnin ja demokratian vauhdittamisohjelma (SADe-ohjelma)*. [Verkojulkaisu]. [viitattu 25.1.2014]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/152887_SADe_esite20130411.pdf.

Valtonen, T. 2011. *An insight into collaborative learning with ICT: Teachers' and students' perspectives*. [Verkojulkaisu]. University of Eastern Finland. Dissertations in

Education, Humanities, and Theology No 12. Väitöskirja. [viitattu 20.2.2015]. saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0389-1/urn_isbn_978-952-61-0389-1.pdf.

Verkko-tutor www-sivut. *Ohjauksen käytännölliset kontekstit*. [Verkkosivu]. [Viitattu 2.5.2014]. Saatavissa: <http://www15.uta.fi/arkisto/verkkotutor/>.

Vuorinen, R. 2006. *Internet ohjauksessa vai ohjaus internetissä. Ohjaajien käsityksiä internetin merkityksestä työvälineenä*. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 19. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. Saatavissa myös verkkojulkaisuna: <https://ktl.jyu.fi/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2006/t019>.

Väyrynen, M. (2011). Opinto-ohjaajan koulun tason tehtävät työn organisointi perusopetuksessa ja lukiossa. Teoksessa H. Kasurinen, E. Merimaa & J. Pirttiniemi (toim.). *OPO. Opinto-ohjaajan käsikirja*. Oppaat ja käsikirjat 2011:3. Helsinki: Opetushallitus. Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino.

